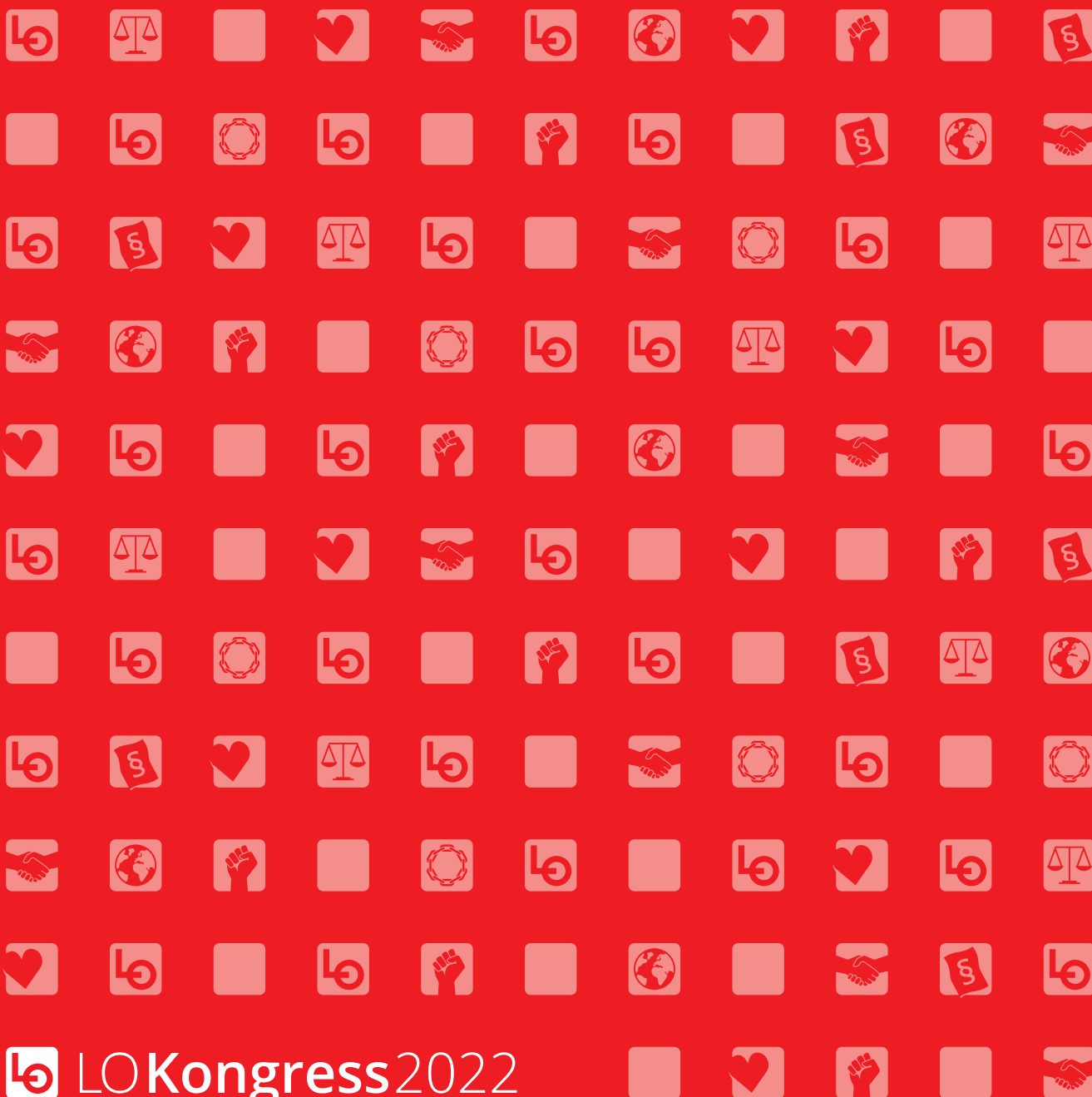

LOs 35. ordinære kongress, Oslo Kongressenter Folkets Hus
30. mai til 3. juni 2022

Dagsordenen pkt. 8 Del 4

Uttalelser og bevilgninger

Innkomne forslag og innstillinger

Dagsorden pkt. 8 Del 4

Uttalelser og bevilgninger

Innkomne forslag og innstillinger

Innhold

Innkomne forslag til uttalelser	3
Innkomne forslag til bevilgninger	6
Sekretariatets innstillinger	7
Pensjonspolitisk vedtak	7
Samferdselspolitisk uttalelse	20
Næringspolitisk uttalelse	24
Et organisert og seriøst arbeidsliv	31
Uttalelse om ulikhet	34
Kamp mot ulikhet internasjonalt	37
Uttalelse om offentlig sektor	39
Uttalelse om Palestina	42
Kongressbevilgninger 2022–2025	44

Innkomne forslag til uttalelser

Forslagsnr: 9444 LO Rogaland

Uttalelser

Arbeide for et fritt og demokratisk Vest-Sahara

Begrunnelse:

Afrikas siste koloni må bli fri, og få en folkeavstemning om selvstendighet. Marokko bør trekke seg ut av området og flyktningene få flytte hjem igjen.

Innstilling:

Det vises til sekretariatets forslag til uttalelse

Forslagsnr: 9445 Fagforbundet

Uttalelser

Endre til brødtekst og eget avsnitt fra linje 1054: LO støtter palestineres rett til selvstendighet, og frihet fra undertrykking, okkupasjon og påtvungeneksil (fra NF). Norge må følge de 136 (per 2020) andre landene i verden som har anerkjent Palestina som egen stat. Offentlige innkjøp av varer og tjenester som er produsert på okkupert område, og i strid med folkeretten, må opphøre. LO støtter en internasjonal boikott av Israel på kultur, akademisk samarbeid og handel.

Innstilling:

Tiltres ikke

Forslagsnr: 9446 Handel og Kontor i Norge (HK)

Uttalelser

Ny setning etter punktum: LO støtter folkenes rett til selvbestemmelse og selvstyre, og ønsker å bidra til å stanse ulovlige okkupasjoner ved å rette søkelyset mot handel, investeringer og institusjonelt samarbeid med okkupasjonsmakter.

Begrunnelse:

LO må bidra til at folkeretten respekteres. Norske myndigheter og næringsliv må ta ansvar og ta avstand fra handel, investeringer og institusjonelt samarbeid med okkupasjonsmakter.

Innstilling:

Det vises til sekretariatets forslag til uttalelse

Forslagsnr: 9447 LO Trøndelag

Uttalelser

Tilleggsforslag: LO vil arbeide for at den norske regjeringa bidrar til å fremme dialog i Venezuela, under prinsippene om respekt for suverenitet, ikke-innblanding i indre anliggender i andre stater, selvbestemmelsen til folkene og den demokratiske og institusjonelle orden i tråd med folkeretten.

Innstilling:

Tiltres ikke

Forslagsnr: 9448 Norsk Tjenestemannslag (NTL)**Uttalelser**

Tillegg: Arbeide for at det offentlige i sine anbud skal stille krav om at potensielle leverandører, eller deres underleverandører, ikke har virksomhet i, eller benytter varer fra, okkuperte områder.

Begrunnelse:

Norge må aktivt støtte internasjonal folkerett, og FN-resolusjoner, og sikre at Norge ikke indirekte er med på å støtte okkupasjoner som er internasjonalt fordømt som brudd på folkeretten.

Innstilling:

Delvis ivarettatt

Forslagsnr: 9449 EL og IT Forbundet**Uttalelser**

Tilleggsforslag, Linje 1063: LO vil fortsatt sette det palestinske folks rettigheter på dagsorden og krever økonomisk og kulturell boikott av Israel.

Begrunnelse:

LO må videreføre støtten til det palestinske folk sin rettmessige kamp for retten til eget land. Økonomisk og kulturell boikott er nødvendig når staten Israel okkuperer palestinske områder og tvinger millioner av palestinere til å leve under uakseptable vilkår.

Innstilling:

Tiltres ikke

Forslagsnr: 9450 LO i Oslo**Uttalelser**

Tilleggsforslag, nytt kulepunkt etter linje 1081: «Arbeide for at det offentlige i sine anbud skal stille krav om at potensielle leverandører, eller deres underleverandører, ikke har virksomhet i, eller benytter varer fra, okkuperte områder.»

Begrunnelse:

Norge må aktivt støtte internasjonal folkerett, og FN-resolusjoner, og sikre at Norge ikke indirekte er med på å støtte okkupasjoner som er internasjonalt fordømt som brudd på folkeretten.

Innstilling:

Det vises til sekretariatets forslag til uttalelse

**Forslagsnr: 9451 LO Trøndelag
Uttalelser**

Tilleggsforslag: LO vil videreutvikle samarbeidet med den cubanske fagbevegelsen Central de Trabajadores de Cuba (CTC), og jobbe for at USAs folkerettsstridige blokade av Cuba opphører og for at Cubas suverenitet og selvbestemmelsesrett respekteres.

Innstilling:

Oversendes sekretariatet

**Forslagsnr: 9452 LO Trøndelag
Uttalelser**

Tilleggsforslag: LO vil fortsatt sette det palestinske folks rettigheter på dagsorden og krever økonomisk og kulturell boikott av Israel.

Innstilling:

Tiltres ikke

**Forslagsnr: 9453 LO Rogaland
Uttalelser**

økonomisk, kulturell og akademisk boikott av Israel

Begrunnelse:

Israel er en undertrykkende okkupasjonsmakt, og vi må kjempe for et fritt Palestina. Boikott er et virkemiddel for å presse myndighetene til en løsning.

Innstilling:

Tiltres ikke

Innkomne forslag til bevilgninger

Forslagsnr: 9454 Fellesforbundet (FF)

Bevilgninger

Ny linje 73: LO skal avvikle sin økonomiske støtte til Tankesmien Agenda.

Innstilling:

Tiltres ikke

Forslagsnr: 9455 Handel og Kontor i Norge (HK)

Bevilgninger

Forslag til bevilgning: LO skal årlig bevilge 1,5 millioner kroner til Manifest

Begrunnelse:

Manifest er en viktig samarbeidspartner for forbundene og LO. De er en markant aktør som belyser viktige spørsmål innenfor samfunnsdebatten.

Innstilling:

Det vises til sekretariatets forslag

Sekretariatets innstillinger

1 **Forslagsnr: 9500 Sekretariatet**

2 **Pensjonspolitisk vedtak**

3 **Pensjonspolitisk vedtak**

4 **Pensjonens betydning for arbeidstakerne**

5 Pensjonssystemet med basis i Folketrygden skal være en bærebjelke i velferdsstaten. LO
6 har som mål at Folketrygden, AFP og tjenestepensjonsordningene sammen skal sikre det
7 økonomiske grunnlaget for en trygg og verdig alderdom for alle. Siktemålet har vært at
8 samlet pensjon ved 67 års alder minst skal være 2/3 av tidligere lønn.

9 Pensjon er utsatt lønn, og derfor må arbeidstakerorganisasjonene kreve økt innflytelse
10 over pensjonsordningene.

11 Om en inkluderer pensjon i arbeidstakerens fulle livsinntekt, kan dens betydning fort
12 tilsvare 20-30 prosent av totalen. Når pensjonen betales og opptjenes som en bestemt
13 prosent av lønna blir det samtidig mer berettiget å se lønn og pensjon i sammenheng.

14 Opptjeningen av pensjonskapital eller pensjonsrettigheter kan foregå i hele livsløpet i
15 aldersperioden 13-75 år. For de fleste vil det være mange arbeidsforhold gjennom
16 yrkeslivet på veien mot uttak av pensjon.

17 Den store betydningen pensjon har for arbeidstakerne tilsier en politikk som både sikrer
18 tilstrekkelige opptjeningsmuligheter i de ulike pensjonsordningene, men også mest mulig
19 igjen for pengene den dagen utbetalingene skal komme fra de ulike arbeidsforholdene og
20 de ulike pensjonsleverandørene.

21 **LO og pensjonsreformen**

22 Pensjonsreformen innførte prinsippet om levealdersjustering. Når pensjonsnivået etter
23 hvert faller ved fast avgangsalder på grunn av økende levealder, kreves det enten bedre
24 pensjonsopptjening eller lengre yrkesliv for å opprettholde målet om 66 prosent av
25 tidligere lønn i samlet pensjon.

26 Det foreligger begrenset informasjon om i hvor stor grad arbeidstakerne fortsetter i arbeid
27 for å kompensere for levealdersjusteringen. Dels har flere årskull hittil vært skjermet etter
28 avtalen om å endre privat AFP i 2008. Avgangsalderen steg betydelig for de første
29 årgangene etter at pensjonsreformen ble innført fra 2011. Utviklingen i sysselsettingen har
30 siden vært preget av både oljenedtur og pandemi. Det ser ut til at flere nå utsetter uttak av
31 AFP og folketrygd. På den annen side ser det ikke ut til at avgangsalderen har fortsatt å
32 stige.

33 Det er derfor grunn til å frykte at responsen på levealdersjusteringen blir for svak til å
34 hindre et fallende pensjonsnivå.

35 **AFP**

36 AFP gir et betydelig livsvarig påslag i alderspensjon og gis til arbeidstakere som er ansatt i
37 bedrifter med tariffavtale.

38 AFP-ordningen i privat sektor ble tilpasset til ny folketrygd fra 2011. Omleggingen var den
39 store saken for LO-medlemmene ved tariffoppgjøret i 2008. Etter omleggingen er AFP
40 fortsatt å betrakte som en tidligpensjonsordning, da den inngår i kvalifiseringen til tidlig
41 avgang og er således et fortsatt et alternativ til uføretrygd.

42 AFP-løsningen LO oppnådde i 2008 for privat sektor innebar en mykere iverksettelse av
43 levealdersjusteringen for både folketrygden og AFP-påslaget enn en mekanisk praktisering
44 av det vedtatte prinsippet skulle tilsi. Virkningen ble kompensert fullt ut for årskullene født
45 før 1954. Kompensasjonen fases nå gradvis ut, påbegynt i 2015 for årskull født i 1954.

46 AFP er en ordning for det organiserte arbeidsliv og i hovedsak finansiert av partene
47 gjennom lønnsoppgjørene, med et statlig bidrag på om lag 1/3-del gjennom en
48 trepartsavtale. En må i privat sektors ordning være ansatt og reell arbeidstaker ved uttak.

49 Status for privat AFP ved utgangen av 2021 er

- 50 ✓ 104 365 personer mottar AFP, og antallet øker med om lag 10 000 personer årlig.
- 51 ✓ Total forvaltet kapital utgjorde 58 mrd. kr. Avkastningen var på nesten 12 pst. i 2021.
- 52 ✓ Dekningsgraden (fondsverdien dividert på forpliktelse) utgjorde 73 prosent. Det betyr at
53 fondet dekker over 7 av 10 kroner av innvilgete AFP-pensjoner.

54 Antall foretak i ordningen er om lag 11 000, med 857 000 arbeidstakere. Både antall foretak
55 og arbeidstakere har økt siden 2018.

56 Litt over 50 pst av arbeidstakerne i privat sektor får AFP (alle som jobber i en AFP-bedrift og
57 kvalifiserer for uttak, beregnet på uttakstidspunktet). Utbredelsen er størst i utvinning og
58 industrien og i store bedrifter, med om lag 80 pst oppslutning.

59 Ny AFP ble evaluert av partene i 2017. Den gir de som kvalifiserer et betydelig og verdifullt
60 supplement til folketrygdens alderspensjon. Imidlertid er ordningen uforutsigbar for
61 mange, og særlig for yngre arbeidstakere. Svakheterne ved ordningen er særlig knyttet til
62 faren for å miste hele ytelsen på slutten av yrkeslivet, og at ordningen er dårlig tilpasset
63 bedrifter med unge arbeidstakere som ikke forventer å stå i bedriften når AFP-tilhørigheten
64 avgjøres etter fylte 53 år. Partene ble derfor i 2018 enige om å utrede en alternativ AFP-
65 modell. Denne utredningen forelå våren 2021, og vil på et senere tidspunkt danne
66 grunnlag for forhandlinger om eventuelle endringer i AFP-ordningen.

67 **Andel "slitere"**

68 Hensynet til de som måtte slutte å jobbe ved 62 års alder sto sentralt i debatten om
69 pensjonsreformen. Det var disse den gamle AFP-ordningen særlig var utviklet for.

70 LO har derfor vært opptatt av hvordan 62-åringene har tilpasset seg endringene i
71 pensjonssystemet. En sentral indikator for "sliterutfordringen" er tilpasningen for 62-
72 åringene. Sammenliknbare tall for hhv 1943- og 1949-årgangen viste en nedgang fra 31 til
73 13 prosent andel som hadde tatt ut AFP uten å jobbe i løpet av det året de fylte 62.
74 Tidligpensjonering (uttak og samtidig jobbslutt) i denne forstand synes altså mer enn
75 halvert etter endringen av AFP-ordningen.

76 Antallet som tar ut sliterordningen gir også en indikasjon på dette. Sliterordningen som ble
77 innført i 2019 gir en ekstra pensjonsytelse til de som ikke kan stå videre i arbeidslivet etter
78 oppnådd minste pensjonsalder. Ordningen ble avtalt i lønnsoppgjøret i 2018 og gjelder for
79 arbeidstakere som slutter å jobbe før de fyller 65 år. Sliterordningen gis fullt ut til de som
80 tar den ut fra fylte 62 år, to tredeler om man tar den ut det året man fyller 63 år og en
81 tredel fra det året man fyller 64 år. Ordningen gjelder for de som har fått innvilget AFP og
82 som ikke har tjent mer enn 7, 1 G i gjennomsnitt de siste tre årene før uttak. Hvis man
83 tjener mer enn 15 000 kr i året etter uttak vil man miste sliterordningen. Når ordningen er
84 fullt innfasert i 2025 vil slitertillegget gi en ytelse på 0,25 G ved avgang ved 62 år.

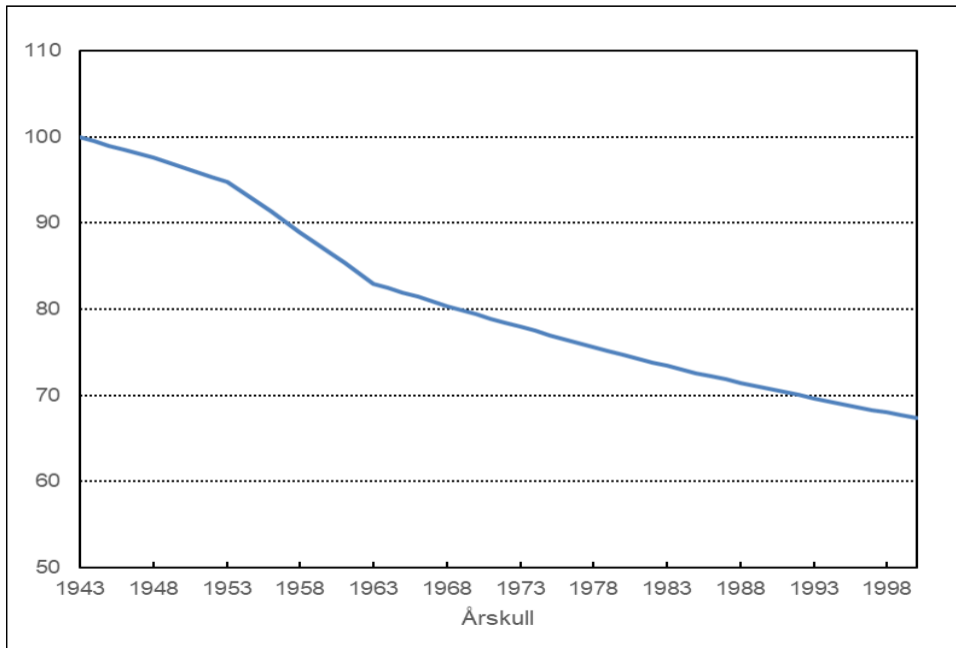
85 Det var om lag 5 prosent av 1957 og 1958-kullet som tok ut AFP og samtidig søkte og fikk
86 slitertillegget det året de fylte 62 år. Det indikerer at de aller fleste som mottar AFP jobber
87 videre utover 62 år.

88 NAV har ikke funnet at næringer med antatt tungt fysisk arbeid peker seg ut ved at spesielt
89 mange AFP-mottakere slutter i arbeid. Det er mange som tar ut AFP tidlig i industrien og
90 innen bygg- og anleggsvirksomhet, men det er samtidig relativt få som slutter i arbeid. Det
91 er også indikasjoner på at uttak av AFP kombinert med jobbavgang også benyttes i
92 bedrifter som preges av omstilling og nedbemanning, slik at tidlig avgang fra yrkeslivet
93 også er konjunkturelt betinget.

94 **Virkning av levealdersjustering**

95 Alderpensjonen er blitt en pensjonsbeholdning. Den årlige ytelsen beregnes ved å dele
96 med delingstallet, som representerer hvor mange år pensjonen forventes å vare. Økningen
97 i forventet levealder har fortsatt etter pensjonsreformen, og har ført til at prognosene på
98 delingstallene for yngre årskull er ytterligere oppjustert. Hvis vi sammenlikner økningen i
99 delingstallet ved 67 år fra 1943-kullet til 1983-kullet i de nyeste prognosene fra NAV med
100 veksten i delingstallet i NOU 2004: 1, ser vi at delingstallet nå øker med 40,8 prosent, mens
101 den tilsvarende veksten i NOU 2004: 1 var på 22,7 prosent. Dette reduserer i vesentlig grad
102 forventede pensjonsnivå, vurdert ut fra en fast avgangsalder. Det betyr at man må jobbe
103 betydelig lenger for å oppnå samme pensjonsnivå enn det som ble antatt da
104 pensjonsreformen opprinnelig ble behandlet.

105 **Figur Betydningen av levealdersjustering for pensjonsnivået over tid**

106

107 *Kilde ASD. Figuren viser hvor mye alderspensjonen i folketrygden reduseres ved fast avgangstid 67 år. De som*
108 *er født på slutten av 1960-tallet får 80 pst av pensjonen til 1943-årgangen med gjeldende prognoser fra SSB*

109 For å få et bilde av adferd som er representativ for den gjennomsnittlige AFP-mottaker, er
110 det utviklet en indikator som vi kan kalle midtre avgangsalder for arbeidsføre. De som går
111 over til alderspensjon som uføre er da trukket ut, slik at vi får et bilde av når opptjeningen
112 avsluttes og utbetalingen av pensjon begynner, gitt at en starter uttaket samtidig som en
113 slutter å jobbe.

114 Midtre avgangsalder målt på denne måten i *gammel AFP* (inntil 1947) var om lag 64 år.

115 Ny AFP ga 1949-årgangen mulighet for uttak av AFP uten å slutte i jobb. Det har medført
116 utsatt avgang for den "midtre personen" med nesten to år sammenliknet med adferden to
117 årganger før. Først ved fylte 65,7 år har altså halvparten sluttet i 1949-årgangen. 23 pst har
118 arbeid etter fylte 67 år. For de senere årganger fram til 1953 har avgangsalderen falt noe.

119 **Virkninger av pensjonsreformen**

120 Pensjonsreformen har virket etter sin hovedhensikt: den har stimulert sterkere til å jobbe
121 lenger enn pensjonsordningene gjorde før 2011. Det har medvirket til å trygge den
122 økonomiske bærekraften i Folketrygden som det dominerende element for arbeidstakers
123 pensjoner, og bidrar til å redusere den økonomiske risikoen for kommende generasjoner.
124 Reformen har også videreført et finansierings- og opptjeningsystem med sterk
125 utjevningsevne mellom høye og lave årslønner og mellom kvinner og menn.

126 Men reformen har også medført at ulikhetene i pensjon vil vokse fordi muligheten til lange
127 yrkeskarrierer varierer med yrkesløp, den enkeltes helse og ikke minst situasjonen i
128 arbeidsmarkedet. Betydningen av lang yrkeskarriere blir gradvis styrket gjennom
129 alleårsregelen fram til 1963-årgangen. Premieringen av sent pensjonsuttak blir enda
130 sterkere og kommer raskere.

131 Det viktigste utslag er at pensjonsnivået (pensjon i forhold til tidligere lønn ved fast
132 avgangsalder) årlig nedjusteres med økende levealder i befolkningen
133 (levealdersjusteringen). Særlig de som ikke kan forlenge yrkesløpet har dermed utsikt til å
134 få en pensjonsdekning som ikke kan forsvares i et solidarisk samfunn. Det er behov for
135 egne ordninger rettet mot denne gruppen. Antallet er blitt redusert, men oljenedturen fra
136 2015 har vist at flere blir utsatt i nedgangstider og når nedbemanninger rammer.

137 Det daværende stortingsflertallet innførte også full levealdersjustering på uføretrygdedes
138 alderspensjon for uføre født fra 1954, slik at de ikke får noen kompensasjon for kravet om
139 stadig lengre yrkesdeltakelse. Dagens regjering har i Hurdalsplattformen lovet at vil
140 gjeninnføre skjermingstillegget for uføre, slik at de skjermes for deler av
141 levealdersjusteringen.

142 Det har blitt færre uføre over 62 år siden innføring av pensjonsreformen. Omleggingen av
143 AFP har bidratt til dette. En annen årsak er at flere som ikke har hatt AFP har kunnet ta ut
144 tidligpensjon.

145 Andelen deltidsarbeidende har over tid gått ned i norsk arbeidsliv, men fortsatt er det
146 mange arbeidstakere – hovedsakelig kvinner – som ikke arbeider heltid. Deltidsarbeid
147 svekker den enkeltes muligheter til å forsørge seg selv, både som yrkesaktiv og som
148 pensjonist.

149 Problemet med tap av retten til tidliguttak som følge av deltidsarbeid og lav opptjening har
150 blitt noe redusert. Terskelen har imidlertid blitt hevet i det siste som følge av
151 stortingsflertallets justeringer av minstepensjonen uten samtidig å belønne lav
152 pensjonsopptjening tilsvarende.

153 **De enkelte ordningers utfordringer**

154 Pensjonen vil for de fleste bestå av en kombinasjon av:

- 155 • alderspensjonen i Folketrygden
- 156 • tjenestepensjoner man har hatt gjennom ulike arbeidsforhold
- 157 • AFP

158 Figuren viser det typiske bildet av pensjon etter et langt arbeidsliv. Alderspensjonen fra
159 folketrygden er den som betyr mest for folk med normale lønnsinntekter. De fleste vil ha
160 bidrag fra flere av systemene; noen kun fra Folketrygden og OTP.

161

162 For den enkelte er det viktigst hva den samlede pensjon blir og at den fremstår mest mulig
 163 oversiktlig og forutsigbar. LOs mål for pensjonsnivå er knyttet til summen av de tre til
 164 sammen. Men vi må også legge vekt på den enkelte ordnings utfordringer. Det har blitt
 165 vanskeligere for den enkelte å få innsikt i sin framtidige pensjon, med den store reformen
 166 av Folketrygden, tilpasningen av AFP og et svekket, oppstykket og mer uforutsigbart system
 167 for tjenestepensjon med varierende kvalitet. Det betyr ekstra usikkerhet for
 168 sparebeslutninger og planlegging av yrkes- og livsløp.

169 **a) Alderspensjon i Folketrygden (FT)**

170 I tillegg til den økonomiske betydningen har Folketrygden den store fordel sammenliknet
 171 med andre pensjonsordninger at:

- 172 • Man kan skifte jobb helt uten problemer
- 173 • All arbeidsinntekt (under 7,1 G) er pensjongivende, uavhengig av arbeidstid og type
 174 arbeidsforhold

175 Stortinget vedtok en reform med utgangspunkt i nivået i den gamle folketrygdordningen;
 176 tilsvarende rundt 50 prosent av tidligere lønn for full opptjening på en
 177 industriarbeiderlønn.

178 Samtidig ble alder for pensjonsuttak strukket ut til hele aldersspennet 62-75 år.
 179 Prinsippene innebærer sterk premiering av lang yrkeskarriere og enda mer: sen
 180 uttaksalder. Samtidig kan pensjon og lønn kombineres uavhengig av hverandre.

181 Denne innretningen aktualiserer særlig to problemstillinger:

- 182 • Pensjonsnivået mellom generasjoner når levealderen øker
- 183 • Fordelingen mellom ulike yrkesgrupper, jf. pkt. 2 og 3

184 Det dominerende element i begrensningen i utgiftsveksten på lang sikt er at økt levealder
 185 (for gjennomsnittet i befolkningen) skal slå ut enten i senere pensjonsuttak eller i redusert
 186 pensjon. For staten skal dette innebære at pensjonsutgiftene vil bli de samme enten
 187 levealderen øker eller ikke. Og gjennom økt sysselsetting som reformen stimulerer til, vil
 188 statsfinansene bli sterkere også ved at skatteinntektene øker.

189 Hovedproblemet er at levealdersutviklingen er blitt mye sterkere enn forutsatt ved starten
 190 av reformarbeidet og at sysselsettingssituasjonen er påvirket som følge av finanskrisen,

191 oljenedtur, pandemi og den økte lavlønnskonkurransen fra utlandet. Dette medfører at
192 pensjonene blir lavere og at statsfinansene blir dårligere enn forutsatt.

193 Muligheten til tidliguttak for alle har imidlertid økt pensjonsutgiftene og skapt flere
194 alderspensjonister som samtidig jobber. Dette har økt inntektsnivået i aldergruppen 62-67
195 år. Hittil er det underregulering av løpende pensjoner som har gitt innsparinger i
196 folketrygden. Pensjonistene har i senere år tapt på regelen om fratrekk på 0,75 pst i
197 forhold til lønnsregulering. Intensjonen om at alderspensjonister skulle få del i
198 reallønnsveksten har dermed ikke blitt innfridd. LO og Pensjonistforbundet har nå fått
199 gjennomslag for kravet om at pensjoner under uttak skal reguleres med gjennomsnitt av
200 pris og lønn, og det er innført etterregulering som har bidratt betydelig til å heve
201 pensjonsnivået.

202 **b) Det som er avtalefestet; AFP**

203 *Privat AFP*

204 AFP-ordningen i privat sektor er bygget opp nær Folketrygden og har de samme gode
205 egenskapene knyttet til administrativ effektivitet, at all arbeidsinntekt teller og er
206 uproblematisk ved jobbskifte så lenge det skjer innen avtaledekket privat sektor. AFP gir et
207 tillegg til folketrygden på 20-25%. Med en folketrygd på 260 000 kroner, gir AFP et livsvarig
208 tillegg på 55 000 årlig. Over et livsløp kan dette gi en samlet utbetaling på 1-1,5 millioner
209 kroner.

210 AFP-ordningen bidrar til at flere kvalifiserer for tidliguttak av Folketrygden. Kravet for å
211 kunne ta ut full Folketrygd fra 62 år er at man har tilstrekkelig opptjening, noe mange ikke
212 ville klart uten AFP. Samtidig som AFP gir et livsvarig tillegg til Folketrygden, sikrer
213 ordningen at langt flere av de som har behov for å gå av tidlig får anledning til det.

214 Et regelverk for kvalifisering som stiller krav til at en jobber i en AFP-bedrift på slutten av
215 karrieren, bidrar til å finansiere ordningen og forebygger gratispassasjervirksomhet.
216 Samtidig medfører reglene også risiko for å falle utenfor ordningen av grunner som den
217 enkelte vanskelig kan kontrollere, som at bedriften omstiller og omorganiserer, eller at den
218 enkelte mister jobben i en AFP-bedrift.

219 Partene avtalte i 2018 at det skulle være en målsetting å endre ordningen i privat sektor.
220 Målene for en ny modell er blant annet at det skal bli en ytelse som er knyttet til tid i AFP-
221 bedrift, og som med full opptjening i ordningen er på linje med dagens nivå. Den skal være
222 økonomisk solid over tid, fungere som del av et helhetlig pensjonssystem og bidra til å
223 fremme mobilitet. Ordningen skal fortsatt være kjønnsnøytral. Målet er at langt færre
224 uforskyldt mister ytelsen selv etter mange år i en AFP-bedrift. AFP vil dermed bli mer
225 forutsigbar og gi større trygghet for fremtidig pensjon.

226 En felles utredning fra LO og NHO om en mulig reformert AFP-ordning i privat sektor ble
227 lagt fram i mai 2021.

228 I dagens ordning er det bare fra man er 53 år til 62 år at medlemskap i ordningen har verdi,
229 men heller ikke disse har noen garanti for å få del i ordningen. Noen vil falle ut etter mange
230 år i bedrift med avtale, hvis de mot slutten av yrkeslivet rammes av oppsigelse,
231 omorganiseringer eller langvarig sykdom. Yngre som skifter til en jobb uten ordningen, får
232 ikke uttelling for yrkeshistorien i dagens ordning. Noen arbeidsgivere bruker dette som
233 argumenter mot å inngå tariffavtale.

234 For å tette hullene og bygge opp om framtidens tariffavtaledekning, er det nødvendig å få på
235 plass en bedre AFP i tråd med protokollen fra 2018-oppgjøret. Erfaringene så langt
236 innebærer at endringer i AFP i privat sektor må forhandles i et samordnet hovedoppgjør
237 mellom LO og NHO. Bare slik vil nødvendig økonomi og regelendringer komme på plass.
238 Myndighetene må involveres i tråd med Hurdalsplattformen. En ny privat AFP må avtales i
239 inneværende stortingsperiode.

240 **Offentlig tjenestepensjon og offentlig AFP**

241 Offentlig sektor forhandlet fram en avtale om ny tjenestepensjon i 2018. Den fikk virkning
242 fra 2020 for alle som er født fra 1963. Alle som er født før 1963 har beholdt den gamle
243 ordningen. Både ny og gammel ordning gir en livsvarig ytelse og er kjønnsnøytral. Gammel
244 AFP i offentlig sektor er en tidligpensjonsordning som kun gis til som slutter helt eller delvis
245 i jobb mellom 62 til 67 år.

246 Avtalen om ny offentlig tjeneste pensjon fra mars 2018 slår fast at AFP for ansatte i
247 offentlig sektor skal legges om fra en tidligpensjonsordning til en livsvarig påslagsordning
248 som kommer i tillegg til folketrygden. Den avtalte AFP-ordningen i offentlig sektor er
249 utformet etter mønster av dagens AFP-ordning i privat sektor.

250 Det forutsettes at det etableres systemer for medregning av kvalifikasjonstid og refusjoner
251 mellom AFP-ordningene i offentlig og privat sektor, slik at kvalifikasjonstid fra privat sektor
252 kan medregnes i offentlig sektor og omvendt.

253 **c) Tjenestepensjonene**

254 I privat sektor er tjenestepensjonene forankret i lov om obligatorisk tjenestepensjon (OTP)
255 og i tre alternative tjenestepensjonslover, som spesifiserer vilkårene å få skattefradrag for
256 innskudd eller premie. Det skilles mellom innskudds- og ytelsesordninger samt hybrider,
257 som er en mellomting. Felles for lovene er at de ikke gir fradrag for lønn over 12 G. OTP-
258 loven innebærer at de fleste arbeidsgivere i privat sektor er pliktig å innbetale minst 2
259 prosent av ansattes lønn til en pensjonsavtale.

260 For de aller fleste er dette en innskuddsbasert ordning, hvor bedriften innbetaler et avtalt
261 innskudd til en pensjonsforvalter. Samlet pensjonskapital, dvs.. innskudd og avkastning,
262 utbetales som alderspensjon. Den ansatte velger selv når utbetalingen av pensjon skal
263 starte, men tidligst fra fylte 62 år. Den ansatte velger også hvor mange år pensjonen skal
264 utbetales over. Minste utbetalingstid er 10 år, og pensjonen må minimum utbetales frem til
265 den ansatte fyller 77 år. Utestående beløp overføres etterlatte. Samme ordning omfatter
266 alle på bedriften.

267 Etter at OTP nå gis fra første krone og første dag, er det viktigste skillet mellom OTP og
268 folketrygden at pensjonen ikke er livsvarig og at avkastningen er markedsbestemt og med
269 full tapsrisiko for den enkelte.

270 Tjenestepensjonene i privat sektor er ofte ikke en del av tariffavtalen, men noe arbeidsgiver
271 ensidig bestemmer. Dermed er Avtalefestet pensjon (AFP) ofte den eneste
272 pensjonsordningen som er tariffestet. Noen arbeidsgivere vegrer seg for å inngå en
273 tariffavtale fordi AFP representerer økte kostnader i forhold til de uorganiserte bedriftene. I
274 motsetning til AFP må kostnadene ved OTP dekkes av alle bedrifter i privat sektor, ikke
275 bare de som er bundet av tariffavtaler. Mange bedrifter betaler for ytelse ut over
276 minstenivået. AFP-ordningen er i sin nåværende form for uforutsigbar til å kunne legges til

277 grunn som en tilleggsytelse. LO har kjempet for å styrke både minstekravene i OTP og
278 samtidig reformere AFP-ordningen.

279 Siden kongressen i 2017 er det foretatt flere endringer i tjenstepensjonslovgivningen i
280 privat sektor.

281 Fra 1. januar 2021 fikk arbeidstakere i privat sektor rett til å samle sin pensjonsopptjening
282 fra innskuddspensjonsordninger på en egen pensjonskonto. Pensjonsopptjening fra
283 tidligere arbeidsforhold skal nå samles og forvaltes sammen med pensjonskapitalen
284 arbeidstakeren tjener opp i sitt nåværende arbeidsforhold. Utgangspunktet i loven er at
285 pensjonskapitalen skal samles hos arbeidsgiveren, og at denne ikke betaler for oppspart
286 kapital (pensjonskapitalbevis). Egen pensjonskonto gjelder foreløpig kun for
287 innskuddspensjon, og LO mener at det også skal opprettes for en egen pensjonskonto for
288 hybridpensjon.

289 LO har, gjennom LO Favør, opprettet en ordning for medlemmene der de gjennom å velge
290 denne, kan få lavere gebyrer for samme risiko og dermed mer pensjon for pengene.

291 Den rød-grønne regjeringen innførte 1. januar 2022 nye regler som gir opptjening til
292 tjenstepensjon fra første krone og første dag for alle ansatte som er fylt 13 år og har
293 rapporteringspliktig lønn. Det skal ikke lengre kunne trekkes fra for beløp under et
294 grunnbeløp (106 399 kroner 1.mai 2021) eller for opptjening under et år.

- 295 • Pensjonsordningen omfatter nå alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 13 år, mot
296 tidligere 20 år.
- 297 • En arbeidstaker som ansettes av virksomheten skal meldes inn når arbeidstakeren har
298 mottatt samlet lønn fra foretaket med et beløp som tilsvarer rapporteringspliktig lønn i
299 a-meldingen. For ordinære virksomheter er beløpsgrensen kr 1000.
- 300 • Opptjent pensjon for arbeidstaker i deltidsstilling skal utgjøre en forholdsmessig del av
301 den pensjon som ville være opptjent dersom arbeidstakeren hadde hatt fulltidsstilling.
- 302 • Regelverket som tidligere gjaldt sesongansatte, er fjernet. Det vil si at alle sesongansatte
303 skal behandles som deltidsansatte.

304 **Hull som må tettes i tjenstepensjonene i privat sektor**

305 Tross forbedringene som er kommet de senere årene er systemet for tjenstepensjon
306 fortsatt oppstykket og unødig komplisert.

307 Tjenstepensjonene i privat sektor er regulert i flere lover. Dette gjør det vanskelig å
308 orientere seg både for arbeidsgivere og ansatte.

309 Det er i dag nærmest umulig for arbeidstakere å få oversikt over og føre kontroll med
310 arbeidsgivers premieinnbetalinger. Reglene for utregning av grunnlag for innbetaling må
311 forenkles. All lønn inntil 12G må danne grunnlaget. Arbeidsgivers mulighet til å unnta
312 varierende eller midlertidige tillegg og overtid må fjernest. Grunnlaget og innbetalingene
313 må komme klart fram på arbeidstakers lønnslipp.

314 Permitterte arbeidstakere skal fortsatt stå i ordningen og arbeidsgiver skal innbetale som
315 om den permitterte var i arbeid.

316 LO mener det er behov for å gå gjennom lovverket i privat tjenstepensjon, og vurdere de
317 fordelingsmessige egenskapene til tjenstepensjonene. Det bør lages en felles lov for
318 innskuddspensjons- og hybridordninger, noe som vil gi mulighet for å etablere

319 fellesordninger også for disse. Per i dag er det kun ytelsespensjoner som kan organiseres
320 på denne måten. Dette har vært stilt som krav i forhandlinger innen flere avtaleområder
321 allerede, men vært umulig pga. dagens regelverk.

322 Dette vil gi en forenkling, og det vil kunne åpne noen nye kombinasjonsmuligheter for
323 bedrifter og for partene i forhandlinger.

324 Fellesordninger vil på en god måte kunne ivareta både aldersnøytralitet og
325 kjønnsnøytralitet. I tillegg vil det kunne gi reduserte kostnader ved både forvaltning og
326 administrasjon, og gi de ansatte muligheter til økt innflytelse på pensjonsmidlenes
327 forvaltning og investeringer. Gjennom en slik pensjonsordning vil det være mulighet for
328 beregning av gjennomsnittspremie for hele fellesordningen. Det vil også være mulighet for
329 felles kapitalforvaltning for hele ordningen hvor partene kan påvirke
330 investeringssammensetning. Det kan oppnås stordriftsfordeler på kostnadssiden, for
331 eksempel ved at porteføljen ikke trappes automatisk ned mot pensjonsalder, men hvor
332 hele kapitalen forvaltes likt uten særskilt risiko for den enkelte.

333 **Fripoliser**

334 Dagens tjenestepensjoner kommer i økende grad fra fripoliser, som det ikke innbetales
335 penger til for å sikre realverdien. De faller reelt i verdi. Ingen vil motta eller forvalte
336 fripoliser, de er forlatt og sviktet av markedet.

337 LO og Pensjonistforbundet har satt søkelys på den dårlige behandlingen av fripolisene,
338 som ikke har fått tilført avkastning. Det er foreslått noen regelendringer. De kan bidra noe
339 til økt avkastning, men langt fra tilstrekkelig til å opprettholde kjøpekraften.

340 Pensjonskassene har håndtert den krevende situasjonen langt bedre. Disse er selveiet og
341 partsstyrte institusjoner som balanserer hensyn til alle parter, i motsetning til kommersielle
342 livselskaper som har målsetting om fortjeneste til eierne. I EØS-regelverket skiller det
343 mellom pensjonskasser og kommersielle aktører som er strengere regulert. De norske
344 reguleringsreglene bør gjennomgås for å sikre at pensjonistenes midler blir forvaltet på en
345 best mulig måte.

346 **Utbredelse**

347 De ytelsesbaserte tjenestepensjoner er i stor grad faset ut i privat sektor, og i offentlig
348 sektor er 1962-kullet det siste med opptjening i ytelsesordning. De er blitt avløst av
349 innskuddsbaserte ordninger, som etter hvert er blitt helt dominerende i privat sektor. Det
350 er et lite, men økende innslag av hybridordninger, som kan gi livsvarige og kjønnsnøytrale
351 pensjoner. Endret offentlig tjenestepensjon fra og med 1963-kullet baserer seg også på en
352 innskuddsbasert opptjening, men med fortsatt garantert regulering og livsvarighet i
353 utbetalingstiden.

354 Ved utgangen av 2020 var det registrert 1 489 500 arbeidstakere med innskuddsordning,
355 og 56 600 forsikrede med ytelsesordning. I hybridpensjonsordninger etter lov om
356 tjenestepensjon, som først ble etablert i markedet fra 2015, var det i underkant av 46 000
357 forsikrede ved utgangen av 2020. Offentlig tjenestepensjon omfatter om lag 900 000
358 arbeidstakere.

359 Andelen arbeidstakere med innskuddspensjon er altså dominerende i privat sektor: i 2020
360 var 93,5 prosent med innskuddspensjon, 3,6 prosent med ytelsespensjon og 2,9 prosent
361 med hybridpensjon.

362 Til tross for at innskuddsordningene nå har klart flest *yrkesaktive medlemmer*, er
363 hoveddelen av *forsikringsforpliktelsene (pensjonskapital)* fortsatt knyttet til
364 ytelsesordningene. Den samlede forsikringsforpliktelsen for kollektiv pensjon i privat
365 sektor var 768 milliarder kroner ved utgangen av 2020, hvorav innskuddsbaserte ordninger
366 utgjorde 49 prosent.

367 Av den samlede forsikringsforpliktelsen utgjorde fripoliser (kapital i avsluttet ytelsespensjon)
368 346 milliarder kroner, aktive innskuddsbaserte ordninger 223 milliarder kroner,
369 pensjonskapitalbevis (avsluttete innskuddsordninger fra tidligere arbeidsgiver) 132
370 milliarder kroner, aktive ytelsesbaserte ordninger 57 milliarder kroner og forpliktelser etter
371 tjenestepensjonsloven utgjorde 5 milliarder kroner til alderspensjon og 5 milliarder kroner
372 til uførepensjon.

373 Når det gjelder *utbetalinger* er ytelsespensjoner fortsatt helt dominerende. Andelen
374 alderspensjonister med utbetalt innskuddspensjon var 17 prosent i 2020. Blant de
375 utbetalte ytelsespensjonene, ble 94 prosent utbetalt fra fripoliser, mens de resterende 6
376 prosentene ble utbetalt fra ytelsesordninger. I 2019 ble det utbetalt 15 milliarder kroner til
377 pensjonsmottakere. 87 prosent av dette var knyttet til ytelsesordninger eller fripoliser.
378 Gjennomsnittlig utbetalt beløp i 2020 var høyere for ytelsespensjon enn for
379 innskuddspensjon.

380 De fonderte offentlige tjenestepensjonene hadde pr. 31.12.2021 om lag 1000 mrd kroner i
381 forpliktelser. I tillegg kommer de ufonderte forpliktelsene i Statens pensjonskasse.
382 Innskuddspensjoner ble først opprettet fra 2001, og for alvor etter at lov om Obligatorisk
383 tjenestepensjon, OTP-loven trådte i kraft fra 2006. Ordninger etter hybridloven er fortsatt
384 få, men øker raskt. I mange år framover vil det fortsatt være utbetalinger fra
385 ytelsesordninger og fripoliser som dominerer bildet og folks pensjonsuttak.

386 **Utsiktene framover**

387 Gjennom pensjonsreformen har myndighetene med partenes medvirkning sikret en mer
388 økonomisk bærekraftig pensjon. Folketrygden er dermed befestet som den viktigste
389 brikken i alderspensjonen for norske arbeidstakere.

390 Staten har hovedansvaret for pensjonssystemet, selv om finansieringen kommer fra ulike
391 kilder. Den bestemmer bidraget fra Folketrygden, den bidrar med penger og regelverk til
392 AFP og er lovgiver for tjenestepensjonene.

393 Utsiktene for velferdsstatens sterkt voksende behov og norsk økonomi ellers tilsier ikke
394 nye store uttellingene over statsbudsjettet til pensjon.

395 Samtidig er det viktig å unngå at tilliten til offentlige pensjonsløsninger reduseres, gjennom
396 at den sosiale bærekraften svekkes. I en slik sammenheng vil det være nødvendig å finne
397 gode og omforente løsninger som balanserer belastningen mellom generasjonene,
398 samtidig som vi motvirker en stor grad av privat pensjonssparing som er dyrt og øker
399 forskjellene i samfunnet.

400 Pensjonssystemer krever et langsiktig perspektiv på innretning, endringer og finansiering.
401 Enhver omlegging krever overgangsordninger der noen elementer kan etableres raskere
402 enn andre. Styrket finansiering i en ordning må ofte skje gradvis gjennom årvisse
403 budsjetter og tariffoppgjør. En må ha planer både på kort og lang sikt.

404 Evalueringsutvalget som ser på pensjonsreformen og virkningen på Folketrygden skal
405 levere sin rapport i første halvår 2022. Den har som mandat å se på den økonomiske og
406 sosiale bærekraften i pensjonsreformen. LO vil delta aktivt i debatten som vil følge av
407 utvalgets gjennomgang.

408 Gjennom det vedtatte pensjonssystem er det forholdet mellom levealdersutvikling og
409 sysselsettingsutviklingen som vil avgjøre pensjonsnivået framover.

410 Sysselsettingsutviklingen for seniorerne har gjennom en stor engangseffekt av reformen
411 motvirket om lag halvparten av levealdersjusteringen. Den positive tendens i
412 sysselsettingsutviklingen er imidlertid svekket. Og det er stor spredning i arbeidstakers
413 mulighet og praktiske tilpasning av yrkesløpet. LO krever økt innsats for å legge til rette for
414 at folk skal kunne stå lengre i arbeid og et inkluderende arbeidsliv. Det krever en langt
415 større innsats fra myndighetene og fra partene i arbeidslivet, der det legges til rette for
416 forlenget arbeidsliv, kompetanseutvikling og at det blir lettere for seniorerne å søke arbeid.

417 Folketrygdens vedtatte opptjeningsmekanismer gir mindre uttelling enn forutsatt ved
418 reformarbeidet. Det skyldes en kombinasjon av sterkere levealdersutvikling enn forutsatt,
419 men også innsparing i den endelige utforming av regelverket (overgangen til
420 kapitalbeholdningsprinsippet).

421 Det forsterkende bidrag til pensjon som skjedde gjennom ny obligatorisk minsteordning
422 (OTP) fra 2006 og innskudd fra 1.krone fra 2022 trekker oppover for hundretusener av
423 arbeidstakere som fra før har dårligst nivå, men kan ikke alene kompenserte for
424 levealdersjusteringen. For mange andre kan bidraget fra tjenestepensjonen svekkes som
425 følge av omlegginger og utviklingen i markedet for pensjonskapital.

426 Folketrygden og dermed AFP baserer seg på innberettet arbeidsinntekt uansett varighet,
427 tidspunkt og type lønn. Dette prinsippet bør ligge til grunn for tjenestepensjonene, slik at
428 framtidig pensjon står i et direkte forhold til samlet arbeidsinntekt.

429 Det viktigste grepet for arbeidet med den generelle nivåheving er å styrke tryggheten i AFP-
430 ordningen gjennom den skisserte reformen. Dette vil også redusere terskelen for
431 tidligpensjon. Alle skritt må tas i samme retning. Dette bør skje under aktiv medvirkning
432 fra lovgivere og arbeidsgivere, der en fremmer et mer samlet og helhetlig system. Staten
433 kan bidra til reformen gjennom å opprettholde sin andel av finansieringen selv om samlede
434 utbetalinger øker fordi flere får del i ordningen.

435 Gjennom pensjonsreformen har myndighetene med partenes medvirkning sikret
436 bærekraften i Folketrygden. Det er viktig at levealdersjusteringen ikke forsterker sosiale
437 skjevheter knyttet til forskjeller i levealder mellom ulike grupper i befolkningen.
438 Sliterordningen som ble avtalt i 2018 har ikke varig finansiering, og må styrkes for å gi en
439 verdig avgang til de som ikke kan jobbe lengre. For den opprinnelige målgruppe for AFP blir
440 det et betydelig negativt utslag i pensjonsnivå, særlig fram mot 1963-årgangen. Det samme
441 gjelder det betydelige antall reelt uføre før AFP-alderen.

442 Selv med en omfattende og vellykket innsats for inkludering og forlenget arbeidsliv, må
443 pensjonsnivåene heves for grupper som ikke kan kompensere for levealdersjusteringen.

444 Offentlig sektor nye tjenestepensjonsordning fra 2018 fikk virkning fra 2020 for alle som er
445 født fra 1963. Offentlig sektor vil innføre en ny AFP-ordning for de som fyller 62 år i 2025.
446 Det gjenstår et arbeid med å få plass regelverk knyttet til denne AFP-ordningen. Reglene
447 knyttet til overgang til alderspensjon for uførepensjonister må være på plass i god tid før

448 2030. Samtidig haster det med å få på plass nye regler for særaldersgrenser for de som
449 skal ha ny offentlig tjenestepensjon. I 2018 ble det avtalt at det skal forhandles fram nye
450 pensjonsregler og samtidig avtales hvem som skal ha særaldersgrenser og hvilke
451 aldersgrenser som skal gjelde i framtiden. Det er nå igangsatt en prosess for å få dette på
452 plass, og forhandlingene må landes i løpet av inneværende stortingsperiode.

453 Samtidig må staten ta et samlet grep for å sikre at den etablerte pensjonskapital i form av
454 fripoliser og løpende ordninger kommer under betryggende forvaltning og verdisikring. LO
455 krever at myndighetene tar et aktivt ansvar for å rette opp svikten som særlig har rammet
456 fripolisene, og i samråd med partene utreder muligheter for å redde pensjonskapitalen og
457 sikre kjøpekraft for de løpende pensjoner.

458 **LOs mål**

459 Pensjonsopptjeningen må styrkes for alle. 2/3- målet må videreføres for den representative
460 arbeidstaker ut fra faktisk avgangsalder og opptjeningsgrunnlag. Det er et mål for LO å
461 bedre pensjonsopptjeningen til et samlet nivå for alle grupper på minst 25 pst av inntekt.
462 Dette tilsvarer det nivået det offentlige utvalget «Banklovkommisjonen» mente ville gi
463 tilstrekkelig opptjening gjennom en kombinasjon av Folketrygden, tjenestepensjon og
464 andre pensjonsytelser.

465 Staten har hovedansvaret for pensjonssystemet som helhet, selv om finansieringen
466 kommer fra ulike kilder. Den bestemmer bidraget fra Folketrygden, den bidrar med penger
467 og regelverk til AFP og er lovgiver for tjenestepensjonene. Nivåhevingen må skje gjennom
468 et spleiselag der både staten og partene i arbeidslivet bidrar.

469 For å sikre oppslutningen om et organisert arbeidsliv må privat sektors AFP videreføres
470 som avtalebestemt ordning og reformeres slik at flere får AFP gjennom opptjening i hele
471 yrkeslivet. Ingen skal miste hele pensjonen på slutten, og den skal fortsatt skal gi samme
472 ytelse for de med lang opptjening i AFP-bedrifter.

473 **LO vil arbeide for:**

474 – at samlet pensjon skal gi en inntektsdekning på minst to tredeler av lønn, og at samlet
475 opptjening minst skal være på 25 % av lønn gjennom hele yrkeslivet.

476 – et fellesfinansiert og fellesskapsstyrt pensjons- og trygdesystem der mottakerne har
477 kontroll over ytelse og forvaltning gjennom demokratiske organer eller tariffavtale.

478 – at målet oppnås med livsvarige ytelser og kjønnsnøytrale premier og

479 – at de som ikke kan kompensere for levealdersjusteringen sikres en god pensjon

480 Dette må skje som et samlet resultat av en best mulig kombinasjon og samvirke mellom
481 Folketrygden, AFP og andre ordninger i arbeidsmarkedet. LOs operative mål for
482 pensjonssystemet må derfor være en kombinasjon av:

483 • bedre opptjening i de ulike ordninger

484 • et mer helhetlig og bedre organisert kollektiv styrt system som også gir «mer pensjon
485 for pengene»

486 • avtalestyrte systemer i samvirke med Folketrygden

487 Det er dette som sammen med fagbevegelsens overordnede mål om full sysselsetting og
488 et likestilt arbeidsliv vil gi medlemmene trygge og gode pensjoner.

1 **Forslagsnr: 9501 Sekretariatet**

2 **Samferdselspolitisk uttalelse**

3 **Samferdselspolitisk uttalelse**

4 Gode transportløsninger er en forutsetning for høy sysselsetting, god distriktsutvikling og
5 verdiskaping. LO er spesielt opptatt av at transportpolitikken legger til rette for utvikling av
6 trygge og gode arbeidsplasser med fokus på kvalitet og kompetanse, og som ivaretar de
7 ansatte i transportsektoren. En helhetlig samferdselspolitikk der alle transportformene ses
8 i sammenheng må ligge til grunn for utvikling av norsk samferdsel.

9 Deler av transportbransjen er preget av useriøsitet og sosial dumping, og til dels alvorlig
10 kriminalitet, både i lastebil- og varebilsegmentet. Turbussbransjen er fortsatt ikke
11 tilstrekkelig regulert, og mangler klart definerte kabotasjeregler. LO vil – sammen med
12 relevante aktører – jobbe aktivt for å bedre situasjonen. Lovverket må skjerpes ytterligere
13 og kontrolletatene må styrkes.

14 **Klima**

15 Transportsektoren er en viktig bidragsyter for å nå målsettingen om 50% utslippskutt innen
16 2030. Det må legges til rette for en bærekraftig utvikling av transportsektoren, hvor gode
17 alternativer må være på plass før man innfører restriksjoner på eksisterende muligheter.

18 Store deler av transportsektoren må enten elektrifiseres eller over på alternative
19 miljøvennlig drivstoff. Staten må ligge i forkant av omstillingen av kjøretøyteknologi og gå
20 tyngre inn med investeringer i ladeinfrastruktur og biodrivstoff i alle aktuelle
21 transportformer for å sikre forutsigbarhet og gjennomføringsevne for næringslivet.

22 For å lykkes med overgangen til en mer bærekraftig transportsektor, må det etableres
23 forpliktende partnerskap mellom myndighetene og næringen. Virkemidlene må innrettes
24 slik at de fremmer en slik utvikling.

25 **Kollektivtrafikk**

26 LO vil jobbe for at regjeringen fastholder målsettingen om at veksten i persontransporten i
27 byområdene må tas med kollektivtransport, sykkel og gange. Denne målsettingen må
28 følges opp med økte investeringer og statlig tilskudd til drift av kollektivtransporten.

29 Det er viktig at nullvekstmålet opprettholdes. Nullvekstmålet er sentral for å nå
30 klimamålene, men er også viktig for framkommelighet i kollektivtrafikken, for å redusere
31 lokal forurensing og for trivsel og bomiljøkvalitet for den voksende andelen av
32 befolkningen som bor i byene.

33 I tillegg må kollektivtransporten i distriktene styrkes gjennom et tilpasset tilbud, slik at det
34 blir et reelt alternativ å reise kollektivt.

35 LO vil jobbe for at det utarbeides en helhetlig nasjonal strategi for kollektivtransporten.

36 **Drosjer**

37 LO mener vi må befeste drosjenæringens posisjon som en viktig del av
38 kollektivtransporten. Samtidig må vi sikre en drosjenæring med ordnede forhold, der
39 kundene er trygge og der sjåførene kan leve av jobben sin. Trygg og sikker skoletransport,

40 sykefrakt og tilrettelagt transport for kommuner er avhengig av en velfungerende
41 drosjenæring. LO arbeide for å stoppe frislippet i drosjenæringen og jobbe for at det
42 fremmes tiltak for å bekjempe sosial dumping og styrke de seriøse aktørene i næringen.
43 Drosjenæringen må ha et rammeverk som sikrer dette

44 Det må legges til rette for at drosjer kan kjøre i alle kollektivtraseer eller alternative ruter,
45 slik at blant annet bevegelseshemmede ikke blir utestengt fra områder av byene der annen
46 biltrafikk ikke blir tillatt.

47 **Jernbane**

48 Oppsplittingen av jernbanesektoren i Norge i mange selskaper har vært uheldig og svekket
49 sektoren. LO ønsker derfor en annen utvikling av jernbanen, og erfaringer fra andre land
50 viser at en samlet styring av jernbanen gir best resultater. Det offentlige eierskapet er en
51 nøkkel for å få til økt effektivitet og samordning, og jernbaneselskapene må derfor
52 beholdes i offentlig eie.

53 Økonomiske midler over tid, hvor vedlikehold, oppgraderinger og nyinvesteringer i
54 infrastruktur ses i sammenheng, er avgjørende for å utvikle en moderne og velfungerende
55 jernbane. Det er dårlig infrastruktur som legger begrensninger på ytterligere vekst i gods-
56 og persontrafikken, og LO vil jobbe for at arbeidet med dette skal ha høy prioritet.

57 En fremtidsrettet jernbane krever også elektrifiserte strekninger, flere spor, nye og flere
58 tog, samt et attraktivt tilbud for både gods- og persontransport.

59 **Veg**

60 Vegnettet har stor betydning for å knytte sammen landsdelene og redusere
61 transportkostnader for næringslivet. Det er forventet at transportarbeidet på vei vil øke
62 betraktelig, og det er derfor behov for å bygge ut og fornye infrastrukturen og ruste opp
63 vegnettet både i distriktene og i sentrale strøk

64 For lavt vedlikeholds nivå over mange år har ført til stort forfall i infrastrukturen, og det er
65 nå nødvendig ta igjen forfallet. Det bør utarbeides en opptrappingsplan med sikte på å
66 fjerne etterslep på vedlikehold av veinettet. Kritisk infrastruktur må være underlagt direkte
67 politisk styring, blant annet for å sikre fremkommelighet og tilstrekkelig beredskap ved
68 hendelser.

69 Vedlikehold, oppgradering og skred- og flomsikring av vegnettet er viktig for å få til en mest
70 mulig effektiv gods- og persontransport. Det er fortsatt mange skredutsatte områder, og
71 det må foretas en grundig kartlegging av særskilt utsatte veistrekkninger med tanke på
72 skred- og tunnelsikring.

73 Anleggsbransjen er viktig i mange distriktskommuner og gir betydelig sysselsetting over
74 hele landet. Det er derfor viktig å legge til rette for næringsutvikling, arbeidsplasser, økt
75 kompetanse, fagopplæring, økt satsing på teknologi og miljø for å skape levende
76 lokalsamfunn i Norge.

77 Utbyggingsprosjektene man legger opp til vil også innebære behovet for å benytte
78 internasjonale aktører i store utbyggingsprosjekter. Det er derfor viktig å understreke
79 oppdragsgivers ansvar for å stille høye krav til ryddige forhold, gjennom norske lønns og
80 arbeidsvilkår, strenge krav til helse, miljø og sikkerhet. Kampen mot sosial dumping og
81 arbeidslivskriminalitet i anleggsektoren må derfor ha høyeste prioritet.

82 LO mener det må gjennomføres en grundig evaluering av organiseringen av
83 utbyggingsprosjektene på vei, samt ansvarsfordelingen mellom Statens Vegvesen, Nye
84 Veier og fylkeskommunen/regionene. Målsettingen må være å få et godt
85 kunnskapsgrunnlag for å sikre kostnadseffektiv og sammenhengende utbygging og sterke
86 fagmiljøer.

87 **Sjø**

88 Klimahensyn gjør at mer av verdens transport må gå sjøveien i fremtiden, samtidig som
89 skipsfarten må redusere utslippene av klimagasser og miljøskadelig NOx. Transport på
90 sjøen bør derfor styrkes gjennom økt offentlig satsing på utvikling av nye miljøvennlige
91 løsninger, nye internasjonale miljøkrav, samt forbedret sikkerhet og beredskap til sjøs.

92 De som skal arbeide i de maritimt baserte næringene må kunne leve og bo i Norge. LOs
93 krav om at norske lønns- og arbeidsvilkår skal gjelde for all aktivitet i det norske
94 havrommet, og som regjeringen har levert på, er i den sammenheng helt avgjørende.
95 Kompetansen til norske sjøfolk er en viktig del av fundamentet for utviklingen i den
96 maritime næringen, og må styrkes og videreutvikles for sikre en fremtidig norskbasert
97 maritim næring.

98 For å unngå undergraving av lover, regler og rettigheter er det viktig at det settes krav til
99 kontroll og oppfølging av fartøy som operer tilknyttet oppdrettsanlegg, frakter gods
100 mellom norske havner, går til og fra olje- og gassinstallasjoner og utnytter betingelsene
101 som bekvemmelighetsflagg gir.

102 **Luft**

103 LO mener at utviklingen av norsk luftfart må være tuftet på økonomisk, sosial og
104 klimamessig bærekraft. Norsk luftfart har vært preget av en sterk sikkerhetskultur hvor den
105 norske modellen har vært, og er en bærebjelke i sikkerhetssamarbeidet.

106 Flysikkerhetsarbeidet må fortsatt prioriteres og Luftfartstilsynet må settes i stand til å
107 kunne drive aktive tilsyn for å avdekke og begrense risikoer/useriøsitet i luftfarten.

108 Regelverk i sivil luftfart må sikre like konkurransevilkår og besetningsmedlemmer i hele og
109 faste stillinger direkte hos flyselskapet, tydelige hjemmebaseregler som definerer
110 arbeidsgiveransvaret, samt hindre bruk av bekvemmelighetsflagg. Vi må forhindre at
111 flyselskap kan ta i bruk kreative forretningsmodeller med oppsplitting av selskaper,
112 atypiske ansettelsesmodeller, skatteplanlegging, omgå sosiale ordninger og tilby ansatte
113 arbeidsavtaler med dårligere vilkår. En fragmentering svekker både det organiserte
114 arbeidslivet og det sosiale fellesskapet, og kan i verste fall true flysikkerheten. Norge må
115 samarbeide tett med EU og internasjonale organisasjoner for å forbedre
116 luftfartsregelverket.

117 LO vil jobbe for at Avinor-modellen består og at kjerneoppgavene ikke
118 konkurranseutsettes. Virksomhetsoverdragelse må legges til grunn når Avinor skifter
119 underleverandører og at lov om vaktvirksomhet legges til grunn for sikkerhetspersonellet,
120 samt at det sikres nasjonal kontroll på alle samfunnskritiske områder.

121 Ansvar for å samordne og anskaffe FOT-ruter må være en statlig oppgave, og staten må
122 sikre at operatører som vinner anbud også står for flygningen.

123 Til tross for usikkerhet ved fremtidig behov for 3. rullebane på Gardermoen, må det
124 båndlegges arealer og luftrom for det østlige alternativet. Dette for å sikre nødvendig

125 kapasitet i framtiden, men samtidig skal det være en målsetting i vårt arbeid at det ikke blir
126 behov for en ny rullebane.

127 Det høye sikkerhetsnivået og nødvendig robusthet innen offshore helikoptertransport må
128 opprettholdes, og ulykkesrisiko innen innlands helikopter må minimeres ved at offentlige
129 innkjøpere stiller tilleggskrav ved kjøp av sine helikoptertjenester.

130 Det må sikres en offentlig luftambulansetjeneste, hvor myndighetene må avklare modeller
131 for samarbeid med ideelle aktører.

132 LO vil jobbe for et det opprettes et forpliktende klimapartnerskap mellom regjeringen og
133 næringen som omfatter alle forhold knyttet til klima og miljø i luftfarten. Det må arbeides
134 for sikker innfasing av elektriske/hybrid fly og til nasjonal produksjon av bærekraftig
135 flydrivstoff. Herunder opprettholde vårt desentraliserte nett med kortbaneflyplasser og
136 sørge for at disse brukes i arbeidet med elektrifisering av luftfarten, blant annet gjennom
137 et program for teknologiutvikling. Det skal også jobbes for at lufthavnene i Norge hel-
138 elektrifiseres slik at all transport og annet arbeid på bakken utføres ved hjelp av utslippsfrie
139 kjøretøy/maskiner.

1 **Forslagsnr: 9502 Sekretariatet**

2 **Næringspolitisk uttalelse**

3 **Næringspolitisk uttalelse**

4 Norge er et lite land med en åpen økonomi i en stadig mer globalisert verden og er
5 avhengig av markedsadgang samt klare og tydelige kjøreregler for handel. Vår økonomi er
6 sterkt eksportrettet, særlig mot det europeiske markedet, og avhengig av et internasjonalt
7 gjensidig forpliktende samarbeid for å sikre like og forutsigbare rammebetingelser.

8 I en verden hvor stadig flere varer og tjenester er utsatt for global konkurranse må vi satse
9 på næringer der Norge har særlige fortrinn, hvor vi har opparbeidet oss ledende posisjoner
10 internasjonalt, og hvor vi har sterke klynger med kunnskap og kompetanse i alle ledd i
11 verdikjeden. Norge har industri- og kompetansemiljøer som er verdensledende. Hvis vi skal
12 opprettholde vår posisjon, må vi satse.

13 I et høykostland som Norge er det bare de mest kunnskapsbaserte, produktive og
14 bærekraftige produksjonsmiljøene som vil klare å overleve. Norge må føre en strategisk
15 næringspolitikk som kan gi mål og retning for utvikling av det kompetansegrunnet vi
16 skal leve av i fremtiden.

17 Det er avgjørende for all eksportindustri og næringslivssatsing i Norge, at det er
18 forutsigbarhet for de grunnleggende rammebetingelsene. Det dreier seg om ansvarlig
19 økonomisk styring, rente- og valutapolitikk, regulert handel, markedsadgang og den norske
20 modellen. Det danner grunnlaget for det samfunnet vi har utviklet og som vil være
21 avgjørende for å sikre høy verdiskaping og arbeidsplasser også i fremtiden.

22 Når klimamålene skal nås, og nødvendige tiltak gjennomføres, betyr det endringer. Norsk
23 næringsliv og arbeidsliv vil møte store krav til omstilling. Vårt krav er at denne omstillingen
24 skal være rettferdig. Vi må arbeide for sirkulærøkonomi i alle næringer. Handelsnæringen
25 spiller en viktig rolle og det må legges til rette for ombruk, gjenbruk og lengre levetid på
26 produkter som selges. Rettferdig omstilling betyr at arbeidstakerne deltar og medvirker i
27 prosessene som gjelder egne arbeidsplasser, fra planlegging til gjennomføring. Sosial
28 dialog og trepartssamarbeid, i tråd med den norske arbeidslivsmodellen, skal selvsagt være
29 på plass i det grønne skiftet. Det betyr også at retten til livslang læring og etter- og
30 videreutdanning for arbeidstakere som er i denne omstillingen, har en sentral plass.
31 Økte industrisatsinger og økt næringsaktivitet for å akselerere det grønne skiftet, legger
32 også økt press på naturen og naturmangfoldet. Vi må sikre gode prosesser som ivaretar
33 naturmangfold og økosystemer, og de livsnødvendige tjenestene naturen gir oss.

34 **Et klima i krise**

35 FNs klimapanel understreker at det haster med klimatilpasningstiltak. Et varmere klima
36 fører til mer ekstremvær, og fare for flom, ras og tørke. Hetebølger, tørkeperioder og mer
37 nedbør har store følger for natur og naturmangfold, for folks helse, for kritisk infrastruktur,
38 og for arbeidslivet. Menneskeskapt aktivitet bidrar til klimaendringer og utslipp av
39 klimagasser som må reduseres. LO vil bidra til å gjøre det vi kan for å kutte utslipp og

40 utvikle løsninger for utslippsreduksjon som kan brukes verden over. Vi må i størst mulig
41 grad innrette produksjon etter sirkulærøkonomiske prinsipper.

42 Det er et nasjonalt mål å tilpasse samfunnet til et klima i endring. Riksrevisjonen påpekte i
43 mars 2022 at Norge er dårlig forberedt på å møte disse farene. LO mener arbeidet med
44 klimatilpasning i Norge må forsterkes for å nå nasjonale mål om kutt i klimagassutslipp..
45 Særlig vil det være nødvendig med tilpasningstiltak i sektorene som direkte møter disse
46 store endringene, slik som helse- og omsorgssektoren, matproduksjon, reiseliv,
47 infrastruktur, sikkerhet og beredskap. Arbeidstakernes helse og sikkerhet må ivaretas.

48 **Energi og nye industrielle initiativ**

49 Perspektivene og politiske ambisjoner har som følge av konflikten med Russland endret
50 seg radikalt. Sikkerhetspolitiske føringer vektet tyngre inn i energidebatten. Tunge
51 sikkerhetspolitiske og bilaterale spørsmål, tilsier at Norge med alliansepartnere og
52 naboland må gjøre krevende avveininger i energipolitikken. Tiltak innen kraft og
53 petroleumssektoren knyttet til leveranser av energi til Europa, må ses i lys av krigen med
54 de konsekvensene den har for våre naboland. De gassprisene konflikten har påført Europa
55 påvirker kraftprisen i Norge. Norge har i nyere tid aldri hatt høyere kraftpriser. Forskjellene
56 mellom prisområdene har i lange perioder vært ekstremt store. For første gang har staten
57 subsidiert toppen av regningen for vanlige forbrukere.

58 LO mener det må være en overordnet ambisjon at vi igjen får en balanse mellom forbruk
59 og produksjon av kraft, som fører oss tilbake til normale norske kraftpriser i Syd-Norge.
60 Inntil prisene er stabilisert er det viktig at statens strømstøtteordning videreføres og at det
61 vurderes etablering av ordninger for deler av næringslivet som ikke har tilgang til
62 langsiktige industrikraftordninger.

63 Regjeringens og Stortingets mål for reduksjonene i klimagassutslipp innen 2030 og 2050
64 ligger fast. Vi ser de ulike næringene flettes sammen der kompetansen og
65 teknologiutviklingen er relevant på tvers av næringene. Havbruksnæringen flytter ut av
66 fjordene og ut på havet, havvind ligger i startgropa. Innen den maritime næringen jobber
67 skip som var bygget for petroleumsnæringen nå også med havvind og oppdrett.

68 Det er flere initiativ til å bygge battericelleproduksjon i Norge. Batteriverdikjeden kan skape
69 mange nye arbeidsplasser fra mineralene skal utvinnes og produseres til batteriene til slutt
70 skal resirkuleres. LO vil jobbe for at Norge skal ha som ambisjon å ta en betydelig andel i et
71 globalt batterimarked.

72 Den store omstillingen til et lav og nullutslippssamfunn krever mer effektiv bruk av kraften
73 og mer produksjon av kraft. Tilgang til fornybar kraft er det viktigste virkemiddelet for å nå
74 målene om utslippsreduksjoner i industrien til lands og til havs. Bruk av hydrogen og
75 ammoniakk i industrien på land og som drivstoff på sjøen kan gi store utslippsreduksjoner.

76 Vi ser allerede at Statnett i noen deler av landet gir avslag på tilkobling til nettet. Kapasitet i
77 nettet vil skille på mulighetene for ny industriell aktivitet som skaper arbeidsplasser. LO
78 mener nettet må rustes opp, slik at krafttilgangen sikres der vi trenger den. Det bør utvikles
79 en likeverdig nettariff i regional- og sentralnettet for store forbrukere, lik den modellen
80 som i dag gjelder for sentralnettet.

81 Norge må skalere opp kapasiteten i kraftsystemet og spare energi gjennom
82 energieffektiverende tiltak parallelt. Norge har en stor utslippsfri kraftproduksjon.

83 Vannkraftkapasiteten med magasinkapasiteten er grunnfjellet i det norske kraftsystemet.
84 LO vil jobbe for å ivareta hjemfallsordningen og videreutvikle offentlig eierskap til
85 naturressursene, samt produksjon og distribusjon av energi. Vannkraften må
86 videreutvikles og oppgraderes. LO er bekymret for konsekvensene av de pågående
87 vilkårsrevisjonene og mener konsekvensene i effekt og produksjonstap må vurderes i et
88 helhetsperspektiv. Den enkelte revisjonen må måles opp mot den totale effekten det vil ha
89 for landet.

90 Vindkraft på land har vokst frem som den nest største energikilden i kraftproduksjonen.
91 Rundt 10 % av norsk kraftproduksjon hentes i dag fra vindkraft på land. LO har vært tydelig
92 på at prosjektene må forankres lokalt. Lokale ringvirkninger i form av arbeidsplasser og
93 inntekter for kommunene er et kjernesporsmål utbyggerne må sikre og løse. Behandlingen
94 av vindkraftprosjekter på land har ligget stille i tre år. Det største teoretiske potensialet for
95 ny kraftproduksjon i de registrerte søknadene til NVE er vindkraftprosjekter. LO mener NVE
96 og OED må styrkes slik at vi raskt får skilt gode prosjekter fra dårlige. De lovmessige
97 endringene i behandlingen av søknadene vedtas og tas i bruk.

98 Havvind har et stort potensial og LO mener Norge må ha høye ambisjoner for
99 havvindsatsingen. Havvind skal levere kraft til Norge og skape grunnlaget for flere ben å stå
100 på for leverandørindustrien. NVE har fått i oppdrag å finne flere områder for utbygging.

101 Det er en enorm satsing på offshore vindkraft i Europa. Hvis Norge skal lykkes med å bygge
102 en konkurransedyktig leverandørkjede som kan vinne kontrakter globalt, må
103 hjemmemarkedet komme i gang raskt. LO mener vi fra første runde i utvelgelse av de
104 aktørene som får bygge prosjekter i Norge må ha klare forventninger til bruk av norske
105 leverandører.

106 Krafta i Norge er fornybar. Den har vokst frem hånd i hånd med industrien. LO mener at
107 stabile og konkurransedyktige rammevilkår som langsiktig og industrivennlig kraftpolitikk
108 er forutsetninger for å styrke industriens del av verdiskapningen og legge til rette for økt
109 industriell produksjon i Norge.

110 Systemet med opprinnelsesgarantiene utfordrer dette. LO støtter fullt ut opp om
111 regjeringens ambisjon om at det skal være samsvar mellom de fysiske leveransene av kraft
112 og merkelappen fornybar energi. Systemet slik det i dag der det er mulig å kjøpe retten til
113 at krafta er fornybar selv om den fysiske leveransen er basert på kull undergraver norsk
114 verdiskapning og arbeidsplasser. Vanlige forbrukere som har betalt ekstraskatt i form av
115 elsertifikater i mange år har rett til merkelappen fornybar på sitt forbruk.

116 Kraftkrevende industri i Norge får i dag kompensert for det påslaget i kraftprisen som
117 kommer av effekten av at kraft i Europa ligger i kvotesystemet. LO mener EU ordningen må
118 fortsette og gi rom for full kompensasjon. LO mener at produksjon fra ulike fornybare
119 kilder, som vann og vind må likestilles med hensyn til eierskap, skatt, hjemfall og lokal
120 kompensasjon. Statkraft skal forbli i statlig eie og gjennom staten som aktiv eier være
121 pådriver og kompetanseledende for økt produksjon av fornybar energi.

122 I tråd med IEAs Net Zero-rapport som beskriver nødvendige utslippskutt på forbrukssiden
123 er klimaveikartet for olje- og gassindustrien på norsk sokkel revidert. Ambisjon for
124 reduksjon i utslippene med 40 % innen 2030 ble av stortinget økt til 50 % i vedtaket om den
125 midlertidige oljeskattepakken. Vedtaket førte til at veikartet ble justert for å følge opp
126 ambisjonen til partiene bak oljeskattevedtaket.

127 Norsk sokkel stod i 2020 for 27 % av utslippene i Norge. Ingen andre næringer vil kunne
128 kompensere en manglende måloppnåelse på norsk sokkel. Dersom vi ikke lykkes med
129 utslippskutt i petroleumsnæringen, vil ikke Norge nå målet om utslippskutt i 2030. Tilgang
130 til kraft er også i petroleumssektoren det viktigste virkemiddelet for fortsatt utvikling av
131 lavutslipps løsninger på norsk sokkel.

132 Ambisjonene for havvind vil når den er startet opp levere kapasitet til disse prosjektene.
133 Full effekt forutsetter imidlertid utveksling med land i perioder når det ikke blåser.
134 Utbygging av den havvindkapasiteten det er åpnet for frem til i dag vil levere om lag like
135 mye kraft som norsk sokkel med kjente prosjekter vil bruke. Det er lansert ambisjoner som
136 peker mot en stor norsk havvind produksjon. De åpnete områdene levere like mye som de
137 kjente nye elektrifiseringsprosjektene på norsk sokkel vil bruke. Neste fase kan innen 2035
138 levere det doble av hele forbruket i petroleumsnæringen inkludert dagens forbruk. Frem
139 mot 2050 kan den fornybare produksjonen fra norsk sokkel langt overstige dagens totale
140 kraftproduksjon på fastlandet inkludert vannkraften, vindkraften på land og det vi i dag har
141 av termisk kraft.

142 Norge har samlet sett de laveste utslippene sammenlignet med andre produsenter i
143 verden. Målrettet innsats for å redusere utslippene og elektrifisering av store felt som
144 Johan Sverdrup gir konkrete resultater. Samtidig bør det arbeides med andre løsninger for
145 å redusere utslipp fra olje- og gassproduksjon som kombinasjonen havvind og hydrogen.
146 Den høye kvoteprisen sammen med CO₂ avgiften medfører at mange prosjekter for
147 utslippskutt er samfunnsøkonomisk lønnsomme allerede i dag. Det ligger i kortene at både
148 CO₂-kvoteprisen i Europa og den norske CO₂-avgiften på toppen vil stige ytterligere fra
149 mot 2030. Avgiftsnivået for petroleumsaktiviteten understøtter satsingen på utslippskutt.

150 Konflikten med Russland har ført gass opp som vår viktigste eksportartikkel. Eksport av
151 olje og gass stod for ¾ av den totale norske vareeksporten i år. Norge har vært og er en
152 sikker stabil og pålitelig leverandør av energi til Europa. Fortsatt leteaktivitet og funn som
153 sikrer en fortsatt stabil leveranse har en enda større betydning. Det må legges til rette for
154 et stabilt aktivitetsnivå på norsk sokkel med økt innslag av nye næringer som karbonfangst
155 og lagring, hydrogen, havvind, og mineralutvinning. LO vil utvikle ikke avvikle sektoren.

156 Satsingen på utvikling av omdanning av naturgassen til hydrogen med fangst av utslippene,
157 vil sikre et langsiktig grunnlag for utviklingen av aktiviteten på norsk sokkel. Når utslippene
158 i produksjonsfasen på feltene er redusert ned til et minimum, kan Norge fremstå som en
159 langsiktig energileverandør for våre viktigste handelspartnere. Da fjernes klimautslippene
160 hele veien fra produksjon til forbruk.

161 LO er opptatt av at de verdier som skapes innenfor norsk energiproduksjon skal komme
162 samfunnet til gode. Distribueringen av denne energien er en vital del av landets
163 infrastruktur og bidrar til å sikre lokal industri og utvikling.

164 **Eksportsatsing / Virkemiddelapparatet**

165 Norsk eksport fra fastlandsindustrien må styrkes. Underskuddet på handelsbalansen for
166 Fastlands-Norge har økt kraftig over mange år, til tross for en lang periode med gunstig
167 valutakurs og ansvarlige lønnsoppgjør. Fastlandsindustrien andel av verdiskapingen er nå
168 på ca. 7%, mens våre europeiske handelspartnere og konkurrenter ligger på om lag 17%.
169 EU har et mål om 20%. Denne utfordringen må møtes med en mer offensiv politikk for
170 bygging av industri.

171 Våre europeiske naboland og EU er Norges viktigste samarbeidspartnere både økonomisk
172 og politisk og utgjør samtidig Norges største eksportmarked. Et forutsigbart og gjensidig
173 samarbeid er nødvendig for å sikre Norge tilgang til EUs indre marked og rammevilkår som
174 er likeverdige med andre EU- og EØS-land. EØS-avtalen har siden inngåelsen ivaretatt
175 Norges interesser på dette området og avtalens handlingsrom må benyttes.

176 LO mener vi må satse på næringer hvor vi har komparative fortrinn og har kompetanse i
177 hele verdikjeder, at vi evner å kople kompetansen i sterke næringsklynger nærmere
178 sammen, og at vi innretter politikken og virkemiddelapparatet for å støtte opp under
179 industriell produksjon i Norge.

180 Det er viktig at virkemiddelapparatet arbeider aktivt med å fremme investeringer i Norge.
181 For å realisere store eksportsatsinger og etablere ny industri, vil det være et stort behov for
182 å gjøre Norge mer attraktiv for utenlands kapital. Samtidig må det legges til rette for
183 konkurransedyktige rammebetingelser slik at kapitalmiljøene finner langsiktige industrielle
184 investeringer attraktive. Det er behov for å understøtte store industriutviklingsprosjekter
185 med til dels lange tidsløp med forutsigbar tilgang på tålmodig kapital.

186 **Maritim aktivitet**

187 Norge er verdens fremste havnasjon. I møtet med, og i mestringen av havet, har vi utviklet
188 kompetanse og næringer som i dag er i verdensledende. Norge skiller seg fra de fleste
189 andre land ved at vi har en vesentlig del av verdiskaping og sysselsetting i havrelatert
190 næringsliv. Skipsfarten er en av Norges eldste næringer i havrommet, men vi opplever en
191 sterk internasjonal konkurranse i alle deler av verdikjeden.

192 Etter mange års kamp for norske lønns og arbeidsvilkår for arbeid i norske farvann, la
193 regjeringen frem lovforslaget som skal rydde opp i den sosiale dumpinggen vi har sett i
194 store deler av skipsfarten innenriks. Det har vært et langt lerret å bleke, der vi over tid har
195 jobbet frem et stortingsflertall først for at handlingsrommet for norske krav skulle utredes
196 og dernest at utredningen skulle føre til handling. Alle kystkommuner ble involvert i dette
197 arbeidet for å sikre et politisk flertall i Stortinget.

198 Det er svært gledelig at det er vår regjering som fremmer lovforslaget.

199 En aktiv satsing på havrommet er avhengig av at vi bibeholder og utvikler kompetansen
200 som den maritime næringen representerer. Kompetansen til norske sjøfolk er en del av
201 fundamentet for utviklingen i den maritime næringen. All aktivitet i havrommet vil være
202 avhengig av at vi utvikler og drifter skip som skal utføre eksisterende og nye oppgaver.

203 LO mener at offentlige anskaffelser i større grad må brukes til å fremme norsk klimavennlig
204 teknologi, og samtidig bidra til mer verdiskaping og sysselsetting i Norge. I Norge har vi ofte
205 bygget de første prototypene og stått for nybrottsarbeidet, men taper stadig oftere
206 kampen om de neste byggeprosjektene. Vi kan ikke ha det slik at rederier med et fåtall
207 norske ansatte på rederikontoret og utenlandske ansatte på båtene skal høste
208 millionbeløp i virkemiddelapparatet for så å bygge skip i utlandet. Det burde være en
209 selvfølge ved offentlige innkjøp at perspektivet om utvikling av maritim næring veier tungt
210 inn i beslutningsprosessene knyttet til valg av rederi og verft.

211 LO mener det må utvikles nye kriterier for valg av leverandører som i større grad vektet inn
212 de samfunnsmessige ringvirkningene av offentlige innkjøp, legger til rette for at norsk
213 industris styrker skal vektlegges i utformingen av offentlige anbud og tildeling av oppdrag,

214 samt at ordnede arbeidsvilkår, HMS og klima må være en del av anbudet og vektas høyere.
215 LO mener det må etableres en ekspertisenhet med høy kompetanse på offentlige anbud,
216 som direktorater, kommunale og fylkeskommunale innkjøpere kan lene seg på.

217 Verftsindustrien i Norge har også betydning for nasjonal sikkerhet og beredskap. Den
218 maritime næringen i Norge har behov for økt aktivitet for å bevare kompetanse og
219 sysselsetting ved de norske nybyggingsverftene. LO forventer at arbeidet med ny standard
220 fartøyklasse i Sjøforsvaret følges opp med beslutning om å bygge nye fartøyer til
221 Sjøforsvaret i en konkurranse mellom norske verft. Det vil kunne sikre høy og langvarig
222 aktivitet ved kriseutsatte norske skipsverft, bidra til å tilføre Sjøforsvaret kostnadseffektiv
223 og mer klimavennlig norsk maritim teknologi, samt muliggjøre for eksport av et nytt
224 fartøykonsept til andre nasjoners mariner. LO vurderer dette som det fremste konkrete
225 aktivitetsfremmende bidraget til å hjelpe verftene gjennom en krevende periode.

226 Nå står vi fremfor et nytt kapittel i vår maritime historie, der utslippene i aktiviteten skal
227 reduseres og fjernes. Det grønne skiftet reiser nye utfordringer å gå fra velkjente og
228 fungerende løsninger i skifte av energikilde til nye lav og nullutslippsløsninger, slik at
229 passasjerer og mannskap fortsatt kan seile trygt. Bruk av nedkjølt naturgass og
230 batteripakker som har tatt ned utslippene er viktige skritt på veien mot de nye
231 energibærerne som helelektrisk drift og hydrogen- eller ammoniakkløsninger.

232 **Mineraler**

233 Det grønne skiftet er helt avhengig av økt tilgang på mineraler. For å sikre at Norge skal
234 være et attraktivt land å drive mineralvirksomhet i, må det legges til rette for bedre
235 ressursplanlegging, mer effektive og forutsigbare planprosesser, samt styrke kompetansen
236 i mineralforvaltningen. Norge har store forekomster av mineraler til lands og på sokkelen,
237 og tempoet i kartleggingen av forekomster må økes. Sjeldne jordarter er en kritisk råvare
238 for grønn industriproduksjon, og Norge har gode forutsetninger for å utvikle en verdikjede
239 for permanentmagneter.

240 Svalbard må fortsatt være et levedyktig samfunn, der norsk suverenitet ivaretas.
241 Forutsetningen for dette er at det legges til rette for næringsvirksomhet og en betydelig
242 andel norske statsborgere på Svalbard.

243 **Helseindustri**

244 Digital helse, legemiddel og medisinsk utstyr eksporteres for milliarder. Denne industrien
245 er voksende med et stort potensial for nye arbeidsplasser og verdiskaping. Norge er kjent
246 for en bærekraftig tilnærming, vi har et høyt kunnskapsnivå om livsvitenskap og industrielle
247 prosesser, en konkurransedyktig legemiddelindustri som besitter viktig kompetanse, og vi
248 har kunnskapsmiljøer innen vaksinefeltet ved landets forskningsinstitusjoner. Det må
249 legges til rette for forskning, utvikling, og støtte fra virkemiddelapparatet slik at vi kan
250 bygge denne næringen for fremtiden.

251 **Matproduksjon fra landbruk, fisk og havbruk**

252 En bærekraftig matproduksjon skal sikre beredskap, matsikkerhet og ernæring for alle,
253 uten å redusere muligheten for kommende generasjoner til det samme. Arealet for
254 matproduksjon må gis særskilt oppmerksomhet. En landbrukssektor med hovedoppgave å
255 produsere mat vil sikre den landbruksbaserte industrien norske råvarer. Landbruket,
256 næringsmiddelindustrien og de marine næringene er viktige, og LO vil arbeide for en

257 politikk som øker norsk matproduksjon basert på norske ressurser og som øker
258 selvforsyningsgraden. Ressursene må forvaltes bærekraftig og langsiktig til beste for
259 fellesskapet, og politikken må sikre økt bearbeiding av råvarer som grunnlag for aktivitet og
260 verdiskaping i hele landet. Økt produksjon av mat i Norge basert på norske biologiske
261 ressurser er en del av klimaløsningen. Norge er verdens nest største eksportør av sjømat.
262 Havbruksnæringen utgjør en vesentlig del av dette. Vi er ledende i verden på havbruk og
263 sammen med de andre havnæringene gir de grunnlag for næringer innen både privat og
264 offentlig sektor. Havbruk har et stor potensial til å vokse videre på en bærekraftig måte og
265 forsyne verden med sunn mat. Dette krever mer innovasjon og teknologiutvikling, og en
266 aktiv og forutsigbar næringspolitikk. Defensive og offensive interesser må balanseres slik at
267 både blå og grønn sektor får mulighet til vekst.

268 **Forsvarsindustri og totalberedskap**

269 Sikkerhets- og beredskapshensyn tilsier at det norske Forsvaret må ha høy
270 selvforsyningsgrad når det gjelder produksjon og vedlikehold av forsvarsmateriell, som en
271 integrert del av Forsvaret selv, og i form av samarbeidsavtaler med strategisk nasjonal
272 forsvarsindustri. Norge må inngå industrielle samarbeidsavtaler om gjenkjøp ved
273 internasjonale anskaffelser.

274 Koronapandemien har avdekket flere svakheter ved norsk beredskap, blant annet
275 avveininger knyttet til smittevern, sett opp mot behovet for å opprettholde den
276 økonomiske aktiviteten og holde folk i jobb. Det har også blitt tydelig at behovet for å
277 avklare hvordan samfunnskritisk forsyningssikkerhet ivaretas ved uforutsette hendelser.
278 Alle instansene som spiller en rolle for samfunnsberedskaper må brukes hensiktsmessig
279 og koordineres godt. For å øke beredskapen på alle nivåer i samfunnet, er tillit mellom folk
280 og myndigheter avgjørende. Tillit er limet som fester beredskapsviljen, og dermed styrker
281 beredskapsevnen i samfunnet.

282 **Statlig eierskap**

283 Offentlig eierskap sikrer nasjonal forankring og styring av bedrifter som er sentrale for
284 samfunnet. Det er et viktig instrument for å fremme likestilling og integrering, og skal være
285 foregangsselskaper for satsning på lærlinger. Offentlig eide selskaper skal drives på en slik
286 måte at de ikke gir rom for sosial dumping eller arbeidslivskriminalitet. Det er særlig viktig
287 at selskaper som forvalter naturressurser, sentral infrastruktur, beredskapsmessig viktige
288 systemer eller sentrale tjenester eies og styres av fellesskapet. Det statlige eierskapet kan
289 bidra til å sikre næringsutvikling, utvikle og bygge robuste bærekraftige verdikjeder som gir
290 arbeidsplasser og fremtidig verdiskaping.

291 **Offentlige anskaffelser**

292 Når om lag 600 milliarder kroner fra fellesskapets midler går til innkjøp av varer og
293 tjenester, er det viktig at man stiller krav til bruken av disse. Offentlig sektor og offentlig
294 kontrollerte selskap har derfor et stort ansvar gjennom sine innkjøp for å ivareta ulike
295 samfunns hensyn som å skape arbeidsplasser, bekjempe arbeidslivskriminalitet og sosial
296 dumping, sikre innovasjon og ta hensyn til klima- og miljøutfordringer. Regjeringen har
297 levert på kravet om en Norgesmodell for offentlige anskaffelser, men dette må følge opp
298 med etterlevelse og kontroll og vi må sikre at modellen omfatter alle offentlige innkjøp og
299 anskaffelser.

1 **Forslagsnr: 9503 Sekretariatet**

2 **Et organisert og seriøst arbeidsliv**

3 **Et organisert og seriøst arbeidsliv**

4 Med EU-utvidelsene østover i 2004 og 2007 ble Norge del av et arbeidsmarked 100 ganger
5 så stort som vårt eget. Siden har Norge blitt et av de europeiske landene som har mottatt
6 flest arbeidsinnvandrere fra Øst- og Sentral-Europa. De åpne grensene og den frie
7 bevegelsen har vært en viktig del av det demokrati-byggende prosjektet som
8 europeiske land har forsøkt å gjennomføre i tiårene etter murens fall, men de har også
9 bydd på problemer og utfordringer. Den frie bevegelsen har ikke alltid gått hånd i hånd
10 med rettferdighet, og altfor mange migrantarbeidere har opplevd utnyttelse, lønnsstyveri og
11 krenkelse av menneskerettighetene deres. Også i Norge.

12 Fagbevegelsen har vært den viktigste motkraften mot denne utviklingen. Tusenvis av
13 utenlandske arbeidere har organisert seg, fremmet lønnskrav og kjempet for at det norske
14 arbeidslivet skal være et godt arbeidsliv for alle, uansett hvor de kommer fra. LO og
15 forbundene har representert hundrevis av arbeidstakere i forhandlingsrom og rettssaler,
16 og på arbeidsplassene har tillitsvalgte avdekket uverdige forhold og kriminelle
17 arbeidsgivere. Hvordan norsk arbeidsliv ville sett ut i dag uten denne innsatsen, er det
18 vanskelig å forestille seg.

19 For de fagorganiserte i Norge har det vært avgjørende å ha med seg politikerne i denne
20 kampen. Lokalt og nasjonalt har fagforeningene, forbundene og LO stått på for politiske
21 tiltak mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, og brukt faglig-politisk samarbeid for å
22 sikre at arbeidsfolks erfaringer trekkes inn i de politiske beslutningsprosessene. På den
23 måten har vi fått krav om lærlinger, fagkompetanse og andre sosiale krav inn i offentlige
24 anbudsprosesser; fra Skiensmodellen til nær 200 kommunale og regionale
25 innkjøpsmodeller i dag. Og på den måten har vi fått allmenngjøring, solidaransvar,
26 innsynsrett og en rekke andre bestemmelser som har gjort handlingsrommet mindre for
27 useriøse og kriminelle aktører.

28 Etter åtte år med en regjering som anerkjente det uorganiserte arbeidslivet, har Norge nå
29 også fått en regjering som har igangsatt en storrengjøring av arbeidslivet. Aldri i nyere
30 norsk historie har et så omfattende arbeid blitt gjort på så kort tid. Nye og strenge
31 reguleringer av bemanningsselskapene, kollektiv søksmålsrett og styrkede rettigheter til
32 faste og hele stillinger, er bare noe av det som allerede er igangsatt. Høyres og
33 Fremskrittspartiets generelle adgang til midlertidige ansettelser er reversert, og
34 fagforeningsfradraget er doblet innen utgangen av 2022. Dette er et markant brudd med
35 mange års usosial høyrepolitikk, og vil være en viktig del av kampen mot utviklingen av et
36 mer klasseskilt Norge.

37 Støre-regjeringens vedtatte og varslede endringer står i skarp kontrast til utviklingen i
38 mange land rundt oss. Flere steder er demokratiet på vikende front, og dette er en
39 utvikling som er nært forbundet med utviklingen i arbeidslivet. Arbeidsfolk og
40 fagforeningene deres har mistet makt og innflytelse, og organisasjonsgraden og
41 tariffavtaledekningen har gått ned. I ledende økonomier som USA og Storbritannia har
42 reallønningene stagnert i årtier, mange arbeidere er blitt «arbeidende fattige», og
43 rasismen, fremmedfrykten og nasjonalsjåvinismen har fått sterkere fotfeste. I et arbeidsliv

44 der arbeidere konstant tvinges til å være hverandres konkurrenter, er det ikke merkelig at
45 de ikke blir kamerater.

46 Fagbevegelsen har alltid vært førstelinjeforsvaret i kampen for demokrati og
47 medbestemmelse, også i arbeidsfolks hverdag. Kampen mot sosial dumping og
48 arbeidslivskriminalitet er en kamp både for frihet og for trygghet, mot bandittvelde og den
49 sterkeste makt. For LO er det viktig at forbundene fortsetter innsatsen for å bygge
50 sterkere fagforeninger der de i dag står svakest og trengs mest. Kampen mot sosial
51 dumping handler om å forsvare et anstendig lønnsnivå – og forsvarlige arbeids- og
52 boforhold – for *alle* som jobber i Norge.

53 Skal vi klare det, trenger vi politisk drahjelp. I månedene og årene som kommer vil det være
54 viktig å begrense arbeidsgivers mulighet til å pulverisere ansvar gjennom
55 selskapsorganisering og falske tilknytningsformer, og å styrke arbeidstakernes mulighet til
56 å kreve og få den lønna de har krav på. Ett slikt virkemiddel er et utvidet solidaransvar, som
57 går hele veien opp til bestiller, og en styrking av både lønnsgarantiordningen og
58 konkurslovgivningen. Det er også viktig at regjeringen følger opp og vedtar Fougner-
59 utvalgets foreslåtte justeringer i lovverket, for å kunne sikre arbeidstakernes stillingsvern
60 og rettigheter – også i møte med den såkalte «gig-økonomien» og arbeidsgivere som
61 unndrar seg arbeidsgiveransvaret. For de som fremdeles er selvstendig næringsdrivende,
62 for eksempel i kultursektoren, er det viktig å følge opp regjeringserklæringens formulering
63 om å utrede og forbedre sosiale ordninger for denne ofte utsatte gruppen. Det må også
64 komme på plass et lovverk som sikrer informasjon og drøfting for de som jobber i konsern.

65 Å sette arbeidere i stand til å hevde og kjempe for sine rettigheter, også når de er i en
66 sårbar situasjon, er avgjørende for å lykkes i kampen mot sosial dumping. Myndighetenes
67 trusselvurderinger viser hvordan useriøse aktører har en hær av hjelpere til rådighet, i
68 form av advokater, revisorer og andre medhjelpere. Den eneste måten å trenge gjennom
69 denne muren av falske dokumenter og skallselskaper på, er ved å få arbeiderne som
70 utnyttes til å fortelle. Skal de gjøre det, trenger de en grunn. Å gi dem informasjon om
71 fagbevegelsen, deres rettigheter i Norge og en utsikt til å få den lønna de har krav på, er en
72 god start.

73 Derfor har LO, i samarbeid med forbundene og aktører som Frelsesarmeen, Caritas og
74 Kirkens Bymisjon, de siste årene satt i gang et prosjekt for lønnsinndrivelse i de mest
75 utsatte delene av norsk arbeidsliv. Kombinert med klassisk fagforeningsarbeid, bygging av
76 bedriftsklubber og politiske tiltak som Norgesmodellen for offentlige innkjøp, vil slike
77 initiativer kunne bidra til å gjenopprette noe av den maktubalansen som har oppstått i
78 norsk arbeidsliv.

79 LO hilser derfor regjeringens storrengjøring i arbeidslivet velkommen. Sosial dumping er i
80 ferd med å endre Norge, og kvaliteter vi setter høyt, som likhet, tillit og selvstendige
81 arbeidstakere med makt og innflytelse over egen arbeidshverdag, er under press.
82 Regjeringens mange forslag på arbeidslivsfeltet motvirker dette.

83 Kampen mot sosial dumping er i bunn og grunn god gammeldags interessekamp, der
84 kampen står om prisen på arbeidskraften. Sosial dumping fremstilles ofte som en uheldig
85 bieffekt av at noen ikke har fulgt godt nok med, men skyldes som oftest at noen har hatt
86 det som en forretningsmodell å kjøpe arbeidskraft på billigsalg, og å gamble med
87 arbeidernes helse og sikkerhet.

88 Selv om det ikke er noen som ønsker *sluttresultatet* av utbredt sosial dumping – et
89 uproductivt, umoderne og i verste fall kriminelt arbeidsliv, preget av forskjellsbehandling
90 og diskriminering, der tillit erstattes av kontroll, prosedyrer og byråkrati – er det et slikt
91 arbeidsliv vi risikerer å få, og som har bredt om seg til å bli en ny normaltilstand i flere
92 europeiske land.

93 I Norge er vi så heldige at vi fremdeles har kraft nok til å stå imot en slik utvikling, og en
94 regjering som står på arbeidstakernes side. Det gjør det mulig for oss å velge en annen vei.
95 Men det krever fortsatt faglig og politisk mobilisering, og en bevissthet om hva det er som
96 står på spill.

1 **Forslagsnr: 9504 Sekretariatet**

2 **Uttalelse om ulikhet**

3 **Uttalelse om ulikhet**

4 Økonomisk og sosial ulikhet er en av de største utfordringene vi står overfor som samfunn.
5 Hvis muligheten til å skape gode liv for seg og sine skal gjelde alle mennesker, og ikke bare
6 de få, forutsetter dette et samfunn med jevn fordeling av makt og rikdom. Dette har vært
7 arbeiderbevegelsens viktigste kampsaker gjennom mer enn 100 år, noe som er en viktig
8 årsak til at vi har et samfunn preget av relativt jevn fordeling, sosial likhet og tillit. Historien
9 har imidlertid vist at kampen for et rettferdig samfunn ikke er vunnet én gang for alle.
10 Derfor vil kamp mot ulikhet fortsatt være blant arbeiderbevegelsens viktigste saker.

11 De økonomiske forskjellene i Norge har økt de siste tiårene. Det er en del av en
12 internasjonal trend og en trussel mot den norske samfunnsmodellen. Økte forskjeller kan
13 svekke vekstevnen i økonomien og true samholdet og tilliten i samfunnet. Derfor må
14 ulikhetsdimensjonen inn i de fleste politikkområder og det er viktig med en god
15 koordinering mellom områdene.

16 LOs mål vil alltid være et samfunn der goder og byrder er rettferdig fordelt. Et godt
17 organisert arbeidsliv, en rettferdig lønnspolitikk med en samordnet lønnsdannelse,
18 kompetanseheving, et omfordelende skattesystem, overføringer og god offentlig velferd er
19 de viktigste mekanismene for å sikre utjevning og redusere forskjellene. Vi har sett hvordan
20 politikken gjennom åtte år med regjeringen Solberg har bidratt til å forsterke forskjellene.

21 Politikk bidrar til å øke ulikheten, på samme måte kan politikk bidra til å redusere den. SSB
22 har vist hvordan ulikheten har økt som en følge av skatteendringer de siste årene. Solberg-
23 regjeringens kutt i formuesskatten bidro til å øke forskjellene etter 2013. Det var en villet
24 utvikling, og det må derfor være et mål i seg selv å få slutt på denne politikken. For LO er et
25 utjevne og rettferdig skattesystem et av de viktigste tiltakene for å snu denne
26 utviklingen. Formuesskatten er den mest utjevne skatten og må økes.

27 Forskning fra SSB har vist hvordan forskjellene siden 2001 har økt mer enn det som
28 fremgår av offisiell statistikk. De på toppen har dratt i fra, både når det gjelder inntekt og
29 formue. På den annen side har de med de laveste lønningene ikke hatt reallønnsvekst de
30 siste ti årene. Flertallet av disse er i uorganiserte deler av arbeidslivet, og fanges ikke opp
31 av tariffavtalenes utjevningmekanismer. For LO er derfor politikk for å styrke det
32 organiserte arbeidslivet og øke tariffdekningen et sentralt grep for å redusere forskjellene.
33 Økt skattefradrag for fagforeningskontingent er ett konkret tiltak som bidrar til å øke
34 organisasjonsgraden.

35 Omtrent åtte prosent av arbeidstakerne er varig lavlønte. Mange av de lavest lønte er
36 uorganiserte som jobber i bedrifter uten tariffavtale. Et todelt arbeidsliv med trygge jobber
37 for noen og utrygghet og sosial dumping for andre, må bekjempes. Å organisere de utsatte
38 gruppene i arbeidslivet er viktig, og vil bidra til å gi dem bedre lønns- og
39 pensjonsrettigheter og et tryggere arbeidsliv. Det gir mulighet til å gi lavlønnsstillegg og
40 sikrer tjenestepensjon og AFP. Dette er viktige tiltak som bidrar til utjevning, også når et
41 langt arbeidsliv er over. Sammen med Folketrygden vil det bidra til at man i framtida

42 reduserer ulikheter som oppstår som en følge av urettferdig pensjon. Uføres
43 alderspensjon skal skjermes mot levealdersjustering og opptjening av alderspensjon skal
44 skje frem til 67 år.

45 Deltagelse i arbeidslivet er sentralt. Vi vet blant annet at ulikhet påvirker folks helse
46 negativt. Blant unge som ikke har fullført videregående opplæring har andelen utenfor
47 utdanning og arbeid økt, og sosial bakgrunn har mye å si for fullført utdanning eller ikke.
48 Personer uten fullført videregående opplæring er også overrepresentert blant de med
49 nedsatt arbeidsevne hos NAV og blant arbeidsløse. LO mener en nøkkel til å redusere
50 forskjellene er å ruste alle med den kompetansen som trengs for å delta i arbeidslivet. Vi
51 må styrke fellesskolen og få på plass en kompetansereform for hele arbeidslivet. Langt
52 flere enn i dag som står uten fullført videregående opplæring må få bistand til å fullføre
53 skolen og arbeidsmarkedspolitikken må knyttes tettere opp om bransjeprogrammene for
54 kompetanse.

55 Velferdsstaten bidrar til omfordeling og det offentlige har en sentral rolle i å motvirke og
56 redusere ulikhet. Det gjelder både gjennom omfordeling over skatteseddelen, gjennom
57 velferdsytelser og gode offentlige tjenester i utdanning og helse. De såkalte ABE-kuttene i
58 offentlig sektor de siste årene har bidratt til å forsterke forskjellene. De usosiale
59 velferdskuttene fra Solberg-regjeringen må over tid reverseres. Forebyggende arbeid i
60 helse- og sosialektoren, som ofte har blitt utsatt for kutt, må styrkes. En ytterligere
61 styrking av barnehager og skoler er viktige faktorer. Det skal ikke være nødvendig å være
62 ressurssterk for å kunne få tilstrekkelig helsetilbud.

63 Det må satses på forebyggende folkehelsearbeid, og sikres en åpen og tilgjengelig
64 helsetjeneste for alle. Da spiller en god og trygg offentlig sektor en viktig rolle. Det må
65 sikres at tjenestene fungerer godt og har nok ressurser over hele landet.

66 Boligpolitikk har vært sentralt for fagbevegelsen lenge. En bolig er mer enn bare et tak over
67 hodet og fire vegger. Det er et hjem med et nabolag, en skole og helsetjenester i nærheten.
68 Boligsektoren har over tid gått fra å være regulert og utjevnende, til å bli
69 markedsliberalisert og ulikhetsskapende. Boligformue er det formuesobjektet som bidrar
70 mest til den samlede formuesulikheten. Ulikhetene øker mellom de som eier og de som
71 leier - og mellom boligeiere. Regjeringen må foreta en grundig gjennomgang av de gunstige
72 skatteordningene for å investere i bolig. LO vil styrke den sosiale boligpolitikken gjennom
73 satsing på studentboliger og andre ikke-kommersielle boligtilbud, styrking av leietakers
74 rettigheter og en mer distriktsvennlig boligpolitikk. Staten, gjennom Husbanken og
75 kommunene, må sørge for utvikling av bærekraftige boliger, boområder og bomiljø.

76 LOs mål gjennom mer enn 100 år har vært å redusere klassemotsetningene i samfunnet.
77 Til en stor grad har vi lyktes. Imidlertid bidrar økt ulikhet til igjen å skape avstand mellom
78 grupper i samfunnet. Dette går ut over tilliten og samfunnslivet, og truer den norske
79 modellen. Noen blir rikere og flere blir fattigere. Å sørge for at flere kommer inn i et godt
80 organisert arbeidsliv, og dermed har mulighet til å forsørge seg selv, er det viktigste
81 redskapet for å redusere klassemotsetningene. Om vi i tillegg lykkes med å ruste
82 befolkningen med kompetansen som kreves for å delta i arbeidslivet, legges grunnlaget for
83 mindre forskjeller. Derfor vil LO alltid jobbe for at folk flest skal få delta i arbeidslivet, yte
84 etter evne og få etter behov. Den gode velferdsstaten må rustes for å fange opp de som
85 faller utenfor. LOs politikk må til syvende og sist være å styrke den norske modellen, med
86 et arbeidsliv preget av sterke organisasjoner, med samordnede tarifforhandlinger, et

- 87 velutviklet lokalt nivå for kollektive forhandlinger og medvirkning, samt sterke lovfestede
88 arbeidstakerrettigheter.

1 **Forslagsnr: 9505 Sekretariatet**

2 **Kamp mot ulikhet internasjonalt**

3 **Kamp mot ulikhet internasjonalt**

4 Ulikheten i verden vokser, både mellom land og innad i land. Pandemien har økt gapet
5 mellom rike og fattige og gjort det vanskeligere å nå bærekraftsmålene i 2030. Millioner av
6 arbeidstakere har mistet jobben. Hullene i sosiale sikkerhetsordninger har blitt synliggjort
7 og forverret. Det har gått hardest utover fattige og allerede marginaliserte arbeidstakere,
8 særlig kvinner og arbeidstakere i uformell sektor. Det er behov for radikal omfordeling av
9 ressurser og makt for å bekjempe ulikhet og sikre fred. Skal vi klare dette må vi stanse
10 aggressiv skatteplanlegging, kapitalflukt, korrupsjon, hvitvasking og skatteunndragelse som
11 svekker nasjonal mulighet for å finansiere velferd, helsevesen, utdanning og infrastruktur.
12 LO ber norske myndigheter innta lederrollen i arbeidet internasjonalt med å utvikle et mer
13 rettferdig skattesystem, stans i kapitalflukt og jobbe for globale standarder for skatt,
14 åpenhet og aktsomhetsvurderinger. Økning av internasjonal minimumssats for
15 selskapsskatt til 25 prosent og et offentlig globalt register med informasjon om hvem som
16 er de rettmessige eierne av selskaper, eiendommer og verdipapirer bør stå sentralt i
17 arbeidet.

18 Det er først og fremst gjennom et godt organisert arbeidsliv basert på kollektive
19 forhandlinger, dialog og samarbeid at en kan oppnå økonomisk vekst og sikre rettferdig
20 fordeling. Grunnleggende faglige rettigheter er nå under økende press. Streikeretten og
21 forhandlingsretten angripes i stadig flere land. Demokratiet trues også fra flere hold. I 2021
22 ble fagbevegelsen nektet registrering i 109 land og angrep på ytringsfrihet og
23 forsamlingsfrihet ble dokumentert i 64 land. Fagbevegelsen er en bredt sammensatt
24 bevegelse som gir medlemmene praktisk erfaring med demokratiske prosesser.
25 Organisasjonsbygging kan derfor bidra til å fremme demokratiske prinsipper og
26 institusjoner også ellers i samfunnet. For LO er arbeidet med å styrke grunnleggende
27 faglige rettigheter en hovedprioritering i alt internasjonalt arbeid.

28 Globalt har kvinner bare 76 prosent av de lovfestede rettighetene som menn har. Kvinner
29 møter betydelig flere barrierer til deltagelse i arbeidslivet. De opplever oftere
30 diskriminering. De færreste land har noen garanti for likelønn. Pandemien har rammet
31 kvinner hardere enn menn. Kvinner er fortsatt underrepresentert i ledelsesposisjoner både
32 i samfunnet og i fagbevegelsen. LO mener fagbevegelsen har en svært viktig rolle å spille i
33 kampen for likestilling mellom kjønn både i samfunnet og i egen bevegelse. Det er
34 grunnleggende viktig å øke organiseringsgraden hos kvinner, sørge for at kvinner er godt
35 representert rundt forhandlingsbordet, og jobbe frem kollektive avtaler og lovverk som
36 fremmer likestilling og sikrer kvinner de samme rettighetene som menn. Nedstenging og
37 tap av arbeid og inntekt har gjort kvinner mer sårbare i forhold til vold, utnyttning og
38 seksuell trakassering. Vold mot kvinner og seksuell trakassering er samfunnsproblemer
39 som arbeidsgivere, fagforeninger og myndigheter må ta på høyeste alvor. LO krever at
40 norske myndigheter blir en forkjemper for at ILOs konvensjon 190 respekteres her hjemme
41 og ratifiseres og iverksettes i andre land.

42 40 millioner mennesker jobber under slaverilignende tilstander og 25 millioner mennesker
43 er fanget i tvangsarbeid. Norske virksomheter må kartlegge risiko for, forebygge og
44 håndtere tvangsarbeid og barnarbeid i egen aktivitet og i sine leverandørkjeder. Den nye
45 åpenhetsloven gjør aktsomhetsvurderinger lovpålagte, men har også noen mangler. Uten
46 kjennskap til produksjonssted vil verken fagforeninger eller andre ha mulighet til å
47 etterprøve selskapers opplysninger. LO ber norske myndigheter om å ta dette inn i loven.
48 Samtidig bør fagforeninger aktivt etterspørre informasjon og bidra til å holde egen
49 virksomhet ansvarlig for brudd på menneskerettighetene i sin internasjonale virksomhet.

50 Klimaendringene er en av vår tids største utfordringer. Fagbevegelsen må være ledende i
51 arbeidet med rettferdig omstilling internasjonalt. Manglende tillit, samarbeid og dialog
52 mellom partene står i mange land i veien for omstilling. Den norske arbeidslivsmodellen og
53 velferdsstaten sikrer medvirkning, virker omfordelende og har mange elementer som kan
54 bidra til å sikre en rettferdig omstilling. LO ber norske myndigheter fremme norske
55 erfaringer med tillitsbasert dialog, det norske lønnsdannelsessystemet og
56 trepartssamarbeid. Bistandsmidler, inkludert EØS-midlene, må rettes inn mot rettferdig
57 omstilling i mottakerlandene. Norge må også jobbe for etableringen av et globalt fond for å
58 sikre sosiale sikkerhetsnett for de fattigste og for at sårbare land sikres hjelp til finansiering
59 av helse og sosial sikkerhet.

60 Flyktningsituasjonen er en humanitær krise. 84 millioner mennesker var tvunget til å
61 forlate hjemmene sine allerede før angrepet på Ukraina. Hvert andre sekund tvinges et
62 menneske til å forlate hjemmet sitt på grunn av konflikt eller forfølgelse. LO vil bekjempe
63 den høyrepopulistiske fremstillingen av flyktninger som en trussel mot våre jobber og
64 samfunn. Kontrollert migrasjon bidrar til mangfold og verdi i samfunnet og flyktninger vil
65 være viktige for fremtidens arbeidsmarkeder med en aldrende europeisk befolkning.
66 Partene i arbeidslivet må involveres i arbeidet med å inkludere flyktninger og migranter i
67 arbeidslivet. Alle som får innpass i arbeidslivet, må ha dokumentert identitet og det må
68 legges grundig kompetansevurdering til grunn for nyankomne flyktninger. LO krever at
69 flyktninger og migranter sikres anstendige lønns- og arbeidsvilkår.

70 Sosial dialog og samarbeid mellom fagbevegelsen, arbeidsgivere og myndigheter har vært
71 viktig i utformingen av mange av våre største reformer de siste tiårene og nå også i å
72 redusere og håndtere de sosiale og økonomiske konsekvensene av pandemien.
73 Regjeringen må aktivt bidra til å styrke internasjonal fagbevegelse som ledd i en bredere
74 demokratikamp og kamp mot ulikhet. Samtidig må regjeringen trekke inn våre erfaringer
75 med trepartssamarbeid i utviklings og utenrikspolitikk og nyttiggjøre seg partene i
76 arbeidslivet i kampen mot ulikhet.

1 **Forslagsnr: 9506 Sekretariatet**

2 **Uttalelse om offentlig sektor**

3 **En sterk offentlig sektor i hele landet**

4 En sterk offentlig sektor er en grunnpilar i den norske modellen, og har vært avgjørende for
5 at vi i Norge har skapt et samfunn med relativt små forskjeller. Grunnleggende
6 velferdstjenester og infrastruktur er fellesgoder, og sikres best gjennom offentlig eierskap
7 og drift, demokratisk styring og godt samspill mellom ledere og ansatte. En solid og god
8 offentlig sektor er i tillegg helt avgjørende for at privat sektor kan utvikles videre i årene
9 framover.

10 **Tillitsreform**

11 Samfunnsoppdraget til offentlig sektor er å sørge for gode tjenester for alle innbyggerne. Vi
12 har en god offentlig sektor i Norge, men den kan bli enda bedre! Dette vil vi oppnå
13 gjennom en tillitsreform i hele offentlig sektor.

14 Målet for en slik tillitsreform er en sterkere offentlig sektor i hele landet, der utviklingen
15 skjer i samarbeid og samspill med ansatte og brukere. Tillit og faglighet skal ligge i bunn. Vi
16 vil styrke og videreutvikle trepartssamarbeidet og medbestemmelsen på de enkelte
17 virksomhetene. Tillitsreformen må resultere i at de ansatte må få både tid, rom og
18 mulighet til å delta aktivt i utviklingsarbeidet.

19 Markedsløsninger hentet fra private bedrifter har alt for lenge blitt brukt som
20 styringsverktøy for offentlig sektor. Mål- og resultatstyring har ført til overdrevent fokus på
21 målbare størrelser framfor å sikre samfunnsoppdraget. Sentrale elementer har vært
22 utskilling og oppsplitting av virksomheter, å skille mellom "bestiller" og "utfører", økt
23 konkurranseutsetting og privatisering og detaljert mål- og resultatstyring. Forskning og
24 erfaring viser at dette har vært en feilslått politikk, som svekker kvaliteten i tjenestene, øker
25 presset på lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår og svekker ansattes medbestemmelse.

26 Det er behov for styringsmodeller basert på tillit og faglighet. De ansattes kunnskap og
27 kompetanse er offentlig sektors fremste ressurs og må tas bedre i bruk. I stedet for
28 unødvendig måling og kontroll, må ansatte gis økt tillit til å styre sin egen arbeidshverdag.
29 Utviklingen av tjenestene må hele tiden skje med utgangspunkt i behovene til de
30 innbyggerne tjenestene retter seg mot. I tillegg til den folkevalgte styringen, må det legges
31 til rette for bedre samspill med brukere, ledere og ansatte i den enkelte virksomhet.

32 Det står i Hurdalsplattformen at «En av regjeringens viktigste prosjekter er en tillitsreform i
33 offentlig sektor». LO er fornøyd med at det slås fast at reformen handler om å gi de ansatte
34 både tid og tillit til å gi brukerne bedre tjenester. Det er vesentlig at det er tilstrekkelig
35 ressurser i offentlig sektor slik at det er rom for å endre og styrke tjenestene.

36 **En sterk offentlig sektor i hele landet**

37 Sysselsettingen i offentlig sektor utgjør om lag 30 prosent av den totale sysselsettingen i
38 Norge. Offentlig ansatte leverer viktige tjenester til befolkningen. Offentlige arbeidsplasser

39 er spredt over hele landet for å sørge for et likeverdig tilbud av tjenester for hele
40 befolkningen.

41 Offentlig og privat sektor er gjensidig avhengige av hverandre for å fungere. Velferdsstaten
42 sikrer lik rett til utdanning, helse- og andre velferdstjenester, og legger gjennom det også til
43 rette for at privat sektor skal kunne utvikle seg. Veier, jernbane, strømmnett, flyplasser og
44 bredbånd er viktig infrastruktur som best organiseres gjennom fellesskapsløsninger, og
45 som er avgjørende for næringsutvikling i hele landet. Offentlig sektor legger til rette for at
46 folk kan kombinere arbeid og omsorgsoppgaver. Dette fremmer likestilling og mer
47 rettferdig fordeling.

48 De ansatte i staten fikk svekkete rettigheter gjennom den nye statsansatteloven som det
49 borgerlige flertallet på Stortinget vedtok i 2017. Lovendringene svekket medbestemmelsen
50 i staten og har ført til at statsansatte i dag har et dårligere stillingsvern enn øvrige ansatte i
51 privat og kommunal sektor. LO mener det er behov for gjennomgang slik at den kan
52 utbedres på flere områder.

53 **Felleskapstjenestene må som hovedregel drives av det offentlige**

54 Det er bred oppslutning om en sterk offentlig sektor i Norge. Samtidig utfordres
55 velferdsstaten av kommersialisering og krefter som ønsker økt privat profitt fra drift av
56 offentlig finansierte tjenester og infrastruktur.

57 Denne utviklingen har ført til at offentlige midler som skulle gått til barnehage, skole,
58 barnevern, sykehus, omsorg og andre offentlige oppgaver ender opp som privat profitt.
59 Forskning viser at dette skjer på bekostning av ansattes lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår. I
60 barnehagesektoren har vi sett at eiere realiserer milliardformuer ved salg av de
61 eiendommer som barnehagene drives i.

62 LO mener at offentlige tjenester i all hovedsak må drives i offentlig regi. Også i årene
63 framover vil det imidlertid være nødvendig at det offentlige samarbeider med ideelle og
64 ikke-kommersielle aktører. Dette gjelder for eksempel innenfor attføring, barnevern,
65 barnehager og omsorg. En forutsetning er at tilbyderne har fast ansatte medarbeidere
66 med skikkelige lønns-, arbeids- og pensjonsvilkår.

67 Barnehagesektoren og barnevernsinstitusjoner er blant de velferdsområdene der
68 kommersielle aktører har fått sterkest fotfeste. I mange tilfeller kanaliseres profitten til
69 skatteparadiser. LO mener målet må være å vri eierskap og drift av barnehager og
70 barnevernsinstitusjoner til det offentlige, der det kan være et visst innslag av ideelle
71 aktører. For å få dette til, må det utvikles en bred politisk enighet om politiske løsninger
72 som står seg over tid. Utvalget nedsatt i mars 2022 som skal utrede hvordan kommersiell
73 drift kan utfases i ulike skattefinansierte velferdstjenester, er et første skritt på veien. Vi må
74 sikre at offentlige bevilgninger til barnehager, barnevernsinstitusjoner og andre offentlige
75 velferdstjenester brukes til å sikre de gode tjenestene, og ikke går til privat profitt.

76 Det er viktig at medbestemmelsesapparatet involveres tidlig nok ved anskaffelse av digitale
77 verktøy. I dag opplever mange at systemene styrer de ansatte, det er ikke ansatte som
78 styrer systemene. Dette blir ytterligere forsterket når systemutviklingen foregår gjennom
79 eksterne konsulenter. Offentlig sektor må ta eierskap til data og digitale verktøy.

80 **Styrk felleskapets sykehus**

81 LOs mål for sykehuspolitikken er å sikre alle innbyggere nødvendige helsetjenester av god
82 kvalitet. Det skal være folks helsetilstand som avgjør hvilket tilbud man får, ikke bakgrunn,
83 økonomi eller bosted.

84 Høyre og Frp-regjeringen gjennomførte en rekke tiltak som bidro til å true vår felles
85 helsetjeneste. Fritt behandlingsvalg, som åpner for et frislipp av private aktører finansiert
86 av de offentlige sykehusene, nøytral moms og bruk av OPS er noen eksempler.
87 Godkjenningsmodell for fritt brukervalg for kommunale helse- og omsorgstjenester ble
88 innført i 2021. Vi er tilfredse med at den sittende regjeringen har sagt de vil avvikle den.

89 Vi vil styrke felleskapets sykehus. Vi vil fjerne ordningene med fritt behandlingsvalg og
90 nøytral moms. Drift av sykehusene må som hovedregel skje i egenregi, for å sikre kvalitet
91 og kompetanse. Ved eventuell konkurranseutsetting må det settes som vilkår at dette ikke
92 kan gjennomføres dersom det gir de ansatte dårligere pensjonsordning, eller dårligere
93 lønns- og arbeidsforhold jfr. ILO- konvensjon 94 om arbeidsklausuler i offentlige
94 arbeidskontrakter.

95 Vi vil styrke den politiske styringen, fagligheten og tilliten til sykehusene våre. Gjennom å
96 bedre den demokratiske forankringen sikrer vår sykehuspolitikk tjenester som kommer
97 fellesskapet til gode.

98 Det er nå 20 år siden helseforetaksmodellen ble innført. LO er fornøyd med at det er satt
99 ned et utvalg som skal vurdere erfaringer med helseforetaksmodellen, og som skal gi
100 forslag til endringer i styringen av sykehusene som sikrer regional, politisk og demokratisk
101 styring.

102 **Beredskap er et offentlig ansvar**

103 Det er flere utviklingstrekk i verden som tilsier at det er økende risiko for kriser. Krig i
104 nærområdet, miljødeleggelser og koronapandemien viser at det er behov for styrket
105 beredskap. Det er behov for en sterk offentlig sektor med kontroll på forsyning av kritiske
106 ressurser og kontroll over kritisk infrastruktur. Trygghet og beredskap må i tiden framover
107 bli ilagt større vekt i vurderinger knyttet til hvilke oppgaver som skal løses av det offentlige
108 eller av private.

109 Koronapandemien avdekket flere svakheter ved norsk beredskap. Det viser at det er behov
110 for å prioritere mer ressurser til å både forebygge og å møte kriser når de inntreffer.
111 Samtidig må det legges større vekt på øving og styrking av samarbeid både mellom
112 offentlige etater, og offentlige etater, frivillige og private aktører. I tillegg må det bygges
113 sterkere lokalsamfunn med næring, velferd, bosetting og beredskapsressurser over hele
114 landet. For å øke beredskapen på alle nivåer i samfunnet, er tillit mellom folk og
115 myndigheter avgjørende.

116 Sikkerhets- og beredskapshensyn tilsier at det norske Forsvaret må ha høy
117 selvforsyningsgrad når det gjelder produksjon og vedlikehold av forsvarsmateriell, som en
118 integrert del av Forsvaret selv, og i form av samarbeidsavtaler med strategisk nasjonal
119 forsvarsindustri.

1 **Forslagsnr: 9507 Sekretariatet**

2 **Uttalelse om Palestina**

3 **Palestina**

4 Situasjonen i de palestinske områdene har forverret seg kraftig de siste årene.
5 Okkupasjonen og undertrykkingen av palestinerne eskalerer. Dialog og resolusjoner har
6 hatt liten effekt. Blokaden av Gaza, den folkerettsstridige muren og utbyggingen av ulovlige
7 bosettinger fører til oppsplitting av Palestina og hindrer palestinsk selvstyre og
8 selvstendighet. Bosettingene brer seg. De såkalte «fredsforhandlingene» er døde. Israel har
9 nylig (2021) terrorstemplet og kriminalisert internasjonalt anerkjente palestinske
10 menneskerettighets- og rettighetsorganisasjoner i forsøk på å stoppe dokumentasjon av
11 menneskerettighetsbrudd. Verdenssamfunnet står stille når det gjelder undertrykkingen av
12 palestinerne. Tostatsløsningen som ble lagt til grunn bl.a. for «Oslo-avtalene» i 1994 har
13 blitt stadig vanskeligere å se hvordan man kan realisere og flere rapporter har det siste
14 året dokumentert «apartheid» i det som i praksis begynner å likne på en ettstatsløsning.
15 Okkupasjonen og undertrykkingen av palestinerne kan ikke ses på som kun en
16 stillestående og fastlåst okkupasjon/anneksjon, men må sees som en brennende
17 dagsaktuell og eskalerende undertrykking av et folk. LOs tydelige stemme trengs mer enn
18 noensinne.

19 LO krever at norske myndigheter arbeider for at Israel avslutter okkupasjonen og
20 annekteringen av palestinsk land, og opphever blokaden av Gaza. LO ber norske
21 myndigheter om å støtte en demokratisk tostatsløsning og å anerkjenne Palestina som
22 egen stat innenfor grensene av 1967. Det blir ingen varig fred med fortsatt okkupasjon,
23 anneksjon og apartheid. Den norske regjering bør aktivt jobbe for reelle
24 fredsforhandlingene mellom Israel og palestinerne, og reelle fredsforhandlinger forutsetter
25 at både PA og Hamas er inkludert som parter. LO krever at Israel avslutter okkupasjonen
26 av Vestbredden og annekteringen av okkuperte områder. LO krever at de palestinske
27 flyktingenes rett til retur etterlevs i tråd med FNs resolusjon 194. Den internasjonale
28 straffedomstolen (ICC) har startet etterforskning av krigsforbrytelser begått etter 2014 på
29 Vestbredden, i Øst-Jerusalem og på Gazastripen. Den norske regjeringa må legge press på
30 Israels nye koalisjonsregjering om å respektere ICCs avgjørelse. Israel må behandle alle
31 som lever på israelsk jord som likeverdige med de samme rettigheter.

32 LO går mot at Israel har terrorstemplet og kriminalisert internasjonalt anerkjente
33 palestinske menneskerettighets- og rettighetsorganisasjoner i forsøk på å stoppe
34 dokumentasjon på menneskerettighetsbrudd. LO krever at israelske myndigheter slutter å
35 anvende trusler og trakassering, inkludert vilkårlig kriminalisering og undertrykkelse av
36 palestinske organisasjoner.

37 LO krever at norske myndigheter og norsk næringsliv styrker etterlevelsen av folkeretten i
38 konfliktområder, også okkuperte områder. Statens pensjonsfond og norske selskaper må
39 avstå fra all handel og investeringer i selskaper som har eller bidrar til aktiviteter på
40 okkupert område. Oljefondet og andre finansielle institusjoner må etterleve FNs
41 veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter som fastsetter et forhøyet
42 aktsomhetskrav i konfliktområder og trekke sine investeringer ut fra selskaper som bidrar
43 til opprettholdelse av bosettingene og er en del av okkupasjonsøkonomien.

44 Spørsmål om boikott og effekten av sanksjoner har fått fornyet aktualitet med sanksjonene
45 verden har innført mot Russland etter at krigen mot Ukraina startet. Vi må ta med oss
46 lærdommen fra sanksjonene mot apartheidstaten Sør-Afrika på 80- og 90-tallet, hvor vi så
47 utfordringer med generelle sanksjoner, men relativ suksess med kombinasjonen av
48 målrettede sanksjoner og internt press fra sterke organisasjoner og fagbevegelsen spesielt.
49 Vi må øke det internasjonale presset mot Israel med en kombinasjon av strategiske
50 pressmidler og krav om fredsforhandlinger og dialog.

51 LO vil jobbe for en vid våpenembargo mot Israel, for en boikott av handel med varer og
52 tjenester fra ulovlige bosettinger og for en boikott av kulturaktiviteter, sportsaktiviteter og
53 akademiske aktiviteter som tjener okkupasjonsmakten. Vi vil også jobbe for målrettede
54 sanksjoner mot områder av strategisk betydning for opprettholdelsen av okkupasjonen.

55 Det er viktig at Norge aktivt jobber for at personer mistenkt for apartheidforbrytelser
56 straffeforfølges, og at ofre for menneskerettighetsbrudd og forbrytelser mot
57 menneskeheten må få full erstatning. LO understreker også at Israel må anerkjenne
58 palestinske flyktningers og deres etterkommeres rett til å vende tilbake til hjemlandet sitt.
59 Den norske regjeringa må ta en aktiv rolle for å stille Israel økonomisk ansvarlig for de
60 massive ødeleggelsene som har rammet sivile, infrastruktur og offentlige tjenester under
61 Gazakrigene. Norge og norske oljeselskaper må, med dagens uavklarte og omstridte
62 grenser for sokkel og havområder, ikke delta i samarbeid med Israel som har som formål å
63 utvinne olje og gass i uavklarte eller omstridte områder. Norske myndigheter må kreve at
64 Israel trekker tilbake stempelingen som "terrororganisasjon" mot de seks palestinske
65 organisasjonene.

66 Sist, men ikke minst må norske myndigheter og LO med våre partnere gjør alt vi kan for å
67 styrke de palestinske demokratiske, organiserte kreftene i sivilsamfunnet med sikte på å
68 styrke demokratiutvikling i det palestinske samfunn.

Forslagsnr: 9509 Sekretariatet

Kongressbevilgninger 2022–2025

Kongressbevilgninger 2022–2025

Kongressen bevilger til:

Arbeiderbevegelsens Rus- og Sosialpolitiske Forbund (AEF)	110 000
Norsk Sangerforbund	110 000
Kristne Arbeidere	110 000
Norsk Pensjonistforbund	110 000
Norges Bedriftsidrettsforbund	110 000
Res Publica	250 000
Manifest	250 000

Beløpene er per år i kongressperioden.

Kontingenten til Internasjonal Faglig Solidaritet (IFS) fastsettes til kr 1 000 000 per år i kongressperioden

Kongressen bevilger følgende engangsbeløp:

Norsk Folkehjelp	250 000
Nei til Atomvåpen	100 000

